

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Mennyország és pokol; üdv és kárhozat.

A mi lakóföldünk csak annyi az Isten uralkodásának véghetetlen birodalmában, mint egy falevél valamely mérföldekre kiterjedő rengeteg erdőségben. Irja Révész Imre.

A pusztá szemmel látható égitestek számát a mennyboltozaton mintegy ötezerre, a távcső segítségével megszámlálhatókét hetvenezerre s a tudomány alaposnak látszó sejtelméneke alapján öt milliárdra lehet tenni . . . állítják a csillagvizsgálók.

Az én Atyámnak házában sok hajlékok vannak . . . mondja a mennyország és üdv Fejedelme, az Ur Jézus Krisztus.

És mégis az emberek sorában, ezen az egy falevélen élő férgek közt akad, a ki képes arra, hogy ama megszámlálhatatlan égitesteket mind, tehát a mennyei Atya házában összes hajlékait kizárólag a maga részére foglalja le, és azokból kizár, kirekeszt minden másokat, a vele nem egy hitfelekezethez tartozó embertársai közül (értem a római pápát).

Az emberek sorában, ezen az egy falevélen élő férgek közt akadnak, a kik nemcsak addig gyűlölik, háborgatják s keresik halálra embertársaikat, míg ezen a földön élnek, — hanem még a mennyországban sem akarnak együtt lenni azokkal, a kik velök nem egy vallásúak, nem egy hitfelekezethez tartozóak, . . . pokolra adván, kárhozatra vetvén azokat a legnagyobb szívtelenséggel (értem a túlzó római katolikus papokat).

Mennyország és pokol; üdv és kárhozat! . . .

Ezen két fogalomnak téves értelmezése az alapja, oka minden gyűlöletnek, versengésnek és meghasonlásnak, a mi miatt az emberek még egyes községekben, sőt egyes házakban sem

élhettek eleitől fogva s nem élhetnek szeretetben és jó békességben együtt még ma sem.

Ennek a két fogalomnak az értelmezését azok adják leghelytelenebbül, a kiket nem általános emberi, hanem szűkkeblű hitfelekezeti érdekek és tekintetek vezérelnek mindenben, tehát ezen fogalomnak az értelmezésében is.

Ezek közt is pedig a legnagyobb szélsőségre a római katolikus klérus túlzói engedik magukat ragadtatni, ők nevezvén az egyházat „egyedül idvezítő“-nek, . . . tehát olyannak, a melyen kívül nem lehet eljutni a mennyországba, nem lehet idvezülni, — minden más egyház tagjai csak a pokolba kerülhetvén, az ő „magas“ fogalmaik szerint.

Rettenetes fogalmak ezek!

Szívesen elismerem, hogy a szenvedő emberiség vigasztalására, a sírók könyeinek letörlésére, az elnyomottaknak fölemelésére, a nehéz igákat hordozók terhének könnyítésére mi sem hat jótékonyabban, mint ez a biztatás: ne féljetek, hirdetek néktek nagy örömet, — azt t. i., hogy azok, a miket itt szenvedtek, ingyen sem hasonlíthatók azon boldogsághoz, mely a mennyországban, az üdvnek hazájában vár ti reátok!

Ennek a dogmának felállítása tehát nem sérti az én lelkiösmeretemet.

De midőn ezt elismerem, kimondom azt is, hogy az emberiség ellen azok a gonosz papok követték el a legrettenetesebb bűnt, a kik a mennyországba juthatás, az üdv elnyerésének egyedüli föltételül a római katolikus egyházhoz (vagy bármely más egyházhoz) tartozást tűzték ki, egyedül ezt az egyházat nevezvén s ismervén el „idvezítő“-nek.

Egy ilyen dogma csak arra való, hogy az irigység és féltékenység üszkét dobja azok közé, a kik ezen dogma nélkül, a szeretetnek kötele által összetartva, békességben élnének együtt

egy fedél alatt, egy községben, egy országnak a határain belül.

Ilyen értelemben aztán nemcsak lelkiösme-retemet bántja ez a dogma, hanem bántja ez szívemnek minden érzelmeit is.

Igazán a legcsodálatosabb lélektani jelenség is ez a dogma. Nem elégesznek meg ennek a dogmának a hívői azzal, hogy övék a mennyország, övék az üdv örök boldogsága; nem elégesznek meg azzal, hogy bezárolják ezen ország kapuját a más hitfelekezethez tartozók előtt: hanem még gyűlölik is, üldözik, sőt halálra is keresik e földi országban a más hitfelekezethez tartozókat.

Rémes sötétség kell ahhoz, hogy így el lehessen vakítani nemcsak a léleknek, hanem a testnek szemeit is.

A léleknek és testnek szemeit elvakító ilyen rémes sötétségnek fedezete alatt voltak csak végezhetőek a Bertalan-éjszakák véres cselekedetei s voltak megtehetőek mindazon papi intézkedések, a melyek börtönöket nyitottak, pallosokat köszörültettek, vérpadokat, máglyákat rakattak a másként hívőknek kiirtására.

És vajjon nem a léleknek és testnek szemeit elvakító ilyen rémes sötétségnek fedezete alatt alakítottak-e napjainkban az u. n. „katholikus néppárt“-ok, „katholikus egyesületek“, a melyeknek nyilván bevallott célja, törekvése az, hogy megsemmisítsen mindent, a mi nem római katolikus, . . . hogy még az ország házának törvényhozó asztala mellé is csak római katolikus képviselőket ültessenek, — szóval, hogy Magyarországot, habár pokollá is, de okvetlen római katolikussá tegyék?!

És mindezt ugyan miért?

Egyedül azért, mert hitők szerint a mennyország, az üdvnek hazája kizárólag az övék: legyen tehát kizárólag az övék ez a földi haza is.

Kiáltasuk oda nékiek: tévelyegtek felebarátaink!

Olyan értelemben, a mint azt papjaitok hirdetik, dogmáitok tanítják, nincs sem mennyország, sem pokol; nincs sem üdv, sem kárhozat.

Az Istennek országa, a mennyország, az üdvnek hazája *ti benmetek* vagyon! — hirdeti a keresztyén anyaszentegyház egyedüli feje, Főpásztor.

Ő reá hallgassatok s ne papjaitoknak áltató szavára.

Ha az Istennek országa mi bennünk vagyon: akkor a mennyországot, az üdvnek hazáját már e földi életben is meg kell valósítanunk.

Meg is valósíthatjuk . . . de csak az által, ha egymást igazán szeretjük.

A gyűlölet által, a mely a ti túlzó papjaitokat vezérli, csak a poklot, a kárhozat hazáját lehet ezen a földön felállítani, s a ti törekvéseitek csakugyan azt is állítják fel.

Ne tévelyegjete, — ne hallgassatok túlzó papjaitoknak hitető szavára.

Ha ezen a földön, ennek a mi földi hazánknak határain belül velünk, a ti keresztyén testvéreitekkel sem tudtok megférni a síron *innen*: mi módon férnétek meg itt majd a síron *túl*, hahogy ez a föld, ez a mi földi hazánk lenne helye annak a mennyországnak, az üdv azon hazájának, a melybe túlzó papjaitok álnok beszéde szerint csak a ti egyházatokból lehet eljutni.

❖ TÁRCZA. ❖

Úti emlékek.

— A magyar tanárok olaszországi tanulmány-útjából. —

(Folytatás.)

Antoninus és Faustina temploma sarkánál eltűnik szem elől a szent út kövezete, pedig még csak itt érinti a forum tulajdonképeni határát. De hogy ettől kezdve, mely irányban húzódott át a forumon, az még ma is vita kérdése. Ujabb időben kétféle hypothesis állítottak fel e tekintetben. Egyik nézet szerint a sacra via egyenes irányban vonult át a forumon Septimius Severus diádalíve alá; a másik szerint balra kanyarodva a Caesar és Vesta templom között a Castor templom mellett lépett a forumra, s ettől kezdve a Basilica Julia hosszában kövezete ép állapotban most is teljesen látható. Hogy Augustus alatt a szent útnak ez volt az iránya, az a Castor templom mellett 1872-ben felfedezett Augustus diadalívének alapépítményeiről ítélve, meglehetősen valószínűsítéssel következtethető, mert e diadalívről határozott

tudomásunk van, hogy a forum bejáratánál a sacra vián állott. Ugyde a másik irányt is meglehetősen ép kövezet jelzi a Severus ívének feljártánál. A kétféle vélemény tehát úgy egyeztethető, ha két különböző kort veszünk fel, melyek alatt az út iránya is különböző vala. A legvalószínűbb az, hogy az augustusi kor szent útjának irányát, a Comodus császár alatt 191-ben történt tűzvész után, mely a szent út környékét a Vesta templomtól a Veliáig elpusztította, szabályozták, s ekkor adták neki a Faustina templom homlokzatától a Forum északkeleti sarkáig vezető egyenes irányt. Bármelyik volt is a valódi, annyi bizonyos, hogy a nagy emlékek hatása alatt a legnagyobb tisztelettel tapossuk az itt-ott felbukkanó ókori kövezetet, melyen a világ legfényesebb vallási szertartásai, legpazarabb diadalmenetei, a leglelkesebb hazafias ünnepek folytak le, s melyen a világ első politikára termett nemzete, a „gens togata“ csudálta a világ minden részéből ide került zsákmányt s tapsolt a győzőnek és a hol annyi igazi hadvezér, tudós, költő, a polgári erény és hazafiság annyi dicső hőse lépdelt egykoron.

Antoninus templomától tehát a világhírű forum talaján járunk, mely egészen kikövezett négyszögű terület,

A sírontúli mennyországnak, a sírontúli üdv hazájának ezen a földön, ennek a mi földi hazánknak határain belül sehogy sincs helye. Annak helye a mennyei Atya házában sok hajlékban lehet csak. Ide ment el az idvesség nagy Fejedelme, Jézus, hogy elkészítse a helyet nekünk is, nektek is testvéreink, atyánkfiai az Ur Jézus Krisztusban!

Ezen hajlékok közt pedig milliószámra vannak olyanok, a melyek sok ezerszer, sok százezerszer, sőt sok milliószor nagyobbak a mi lakóföldünkénél. Ezekben tehát elférünk ti mellettetek mi is, elférnek ezekben a földön levő bármely vallásnak, hitfelekezetnek a tagjai, elférnek ezekben még a nem-keresztények is.

Kérünk azért benneteket: hagyjatok meg a lutheránusoknak és kálvinistáknak sírontúli befogadására csak egyetlenegy a mennyei Atya házában ilyen óriási nagyságú hajlékai közül s ne taszítsatok minket mindnyájunkat a pokolba. E földi hazában pedig egyesítsen bennünket veletek annak a hazának lángoló szerelme, a melyen kívül a nagy világon nincsen számunkra hely.

A mi földi mennyországunk, reánk nézve az üdvnek földi hazája Magyarország. Hagyjatok minket békecségekben élni ennek határain belül; hagyjatok csendesen meghalni a mi földi mennyországunkban, a mi üdvünknek földi hazájában, a mit ti pokolnak, kárhoznak hívtok!...

Mi csak ebben a pokolban idvezülhetünk!!

Ágya.

Nagy Sándor.

A pápai nuntius Magyarországon.

Megtette velünk Róma nuntiusa azt a szívességet, hogy hozzánk is ellátogatott. Az egyházpolitikai küzdelmek révén ugyanis ismerjük a pápás béke és bölcsesség e fölkezt hírnökét, ki — egy kánonikus kifejezéssel élve — propter bonum pacis látogatott el Esztergomba, Budapestre, Nagy-Váradra és még tán néhány más püspöki székhelyre. Örül ennek a bécsi reakzionárius körökkel s a féktelen nemzetiségekkel szövetségelt néppárti aristokraták s a bigott főpapok és követők serege, hogy a nuntius útján a pápa áldását vegye a főúri s az ultramontán reakció által megindított sociális agitációjához, a haza és a liberálisizmus örök kárára és veszedelmére. Békét hirdet ajkaival, de voltaképen a reakzionárius pápás érdekeket szolgálta és szolgálja a nuntius az egész vonalon, ki státusként a státusban egyik beszédjében kijelentette, hogy „a primás bókjait az egész vitéz magyar nemzet hódolatának tekinti s mint olyat készül letenni a szentszék zsámolyához, sőt biztosítani kívánja ő szentségét a magyar nemzetnek a szent szék iránt való örökös ragaszkodásáról és fiúi hódolatáról.“ Megváltik majd az ő államférfiúi bölcsesége a kúria előtt! Nem ok nélkül választotta a nuntius épen az egyházpolitikai időt a mi főpapjaink és főuraink fölkeresésére. Magyarországon a katolikusok között is sok a liberális elem, — ennek ellensúlyozása s a reakció megerősítése és erőteljesebb szervezése van az ő látogatásávi egybekötve. És csudálatos, hogy a mi magyar sajtónk is ünnepli — tán a Magyar Hirlapot kivéve — Róma e paxos hírnökét, a kinek nyomában azonban — úgy hiszszük — nem béke és egyetértés, hanem igenis egyenlenség és felekezeti gyűlölködés terem. Hisz' hogy a szentszék eddig se szerette Magyarországot, mert nem eléggé pápás és klérikalís, annak is a nuntius az oka. Ujabban is több püspöki és érseki szék betöltésénél sok nehézséget támasztott a kúria a kormánynak, sőt a pápai szék még a magyar haza ellenségeinek (Strossmayer és Lukácsiu) nyílt vagy titokban való pártfogolásától sem tudott és akart visszariadni. Róma nemzeti államot vagy önállóságot nem ismert; elveinél fogva nemzet- és államellenes az egész vonalon. Ez épen a vaticanismus gyümölcse az állam és a politika terén, mely oly sok bajt okozott a fejedelmeknek s a kormánynak.

s mindenekelőtt igen meglep bennünket kis terjedelmével, melyet még akkor is csekélynek kell tartanunk, ha hozzá gondoljuk kelet felől a modern házak és templomok által borított azon részét, melyen a Basilica Aemilia, a Curia Hostilia és Comitium állottak. Az egész terület mintegy 12 méter mélységben fekszik a mai utcák színvonala alatt s a Phocas oszlopa és Severus diadalkapuján kívül, melyek egészen ép állapotban maradtak fenn, csak alapfalromok, szobor- és oszloptalapzatok omladékai, temérdek csonka oszlop- és szobordarab, márvány és más épületanyag-törmelék beszélnek régi dicsőségéről.

A Faustina templomtól folytatva útunkat, először is Julius Caesar templomának 1872-ben feltalált mintegy két méter magas alapzatát látjuk magunk előtt. Ez az a templom, melyet Augustus gyámjának, Caesarnak, 29-ben Kr. e. az actiumi diadal után azon helyen emelt, hol Caesar szószéke (Rostra Julii) állott, melyről 44 Kr. e. a meggyilkolt dictator holtteteme felett Antonius világhírű beszédét tartotta, mely után a felizgatott tömeg máglyát rögtönzött s a nagy halottnak az a hallatlan tisztelet jutott osztályrészül, hogy a város szent helyén, a legszentebb hajlékok előtt hamvadt el. A templom homlok-

zata 6 ionrendű oszlopával a Capitolium felé nézett, előtte az Augustus által emelt új szószék volt felállítva, melynek félkör alakú alapját néhány koczkakő borítékával együtt még ma is láthatjuk.

A forum területén álló emlékek között mind régészeti, mind pedig műtörténelmi becsénél fogva legnevezetesebb a Phocas oszlopa közelében álló mintegy öt méter hosszú s másfél méter magasságú márványlapokból összeállított oltárszerű építmény. 1872 szeptember 2-án találták egyes kőlapjait egy épület alapfalában. A hajdankorban valamely épületnél úgy lehettek e lapok alkalmazva, hogy mindkét oldalról láthatók voltak s valószínűleg valamelyik forumi szószék feljártát díszítették. Minden oldalát a művészet legjobb korából származó domborművek ékesítik, melyeknek tárgyai magán a forumon történni szokott eseményekre vonatkoznak, s a háttér egyes részletei pedig az akkori forumot tüntetik fel a rajta levő építményekkel együtt. Ezen úgynevezett „Anaglypha“ segítségével sikerült a forum újabb ásatásaiból kikerült romoknak nevet adni, a régi romokat rajzban rekonstruálni s egyszersmind a még fel nem tárt részokről is megbízhatóbb véleményt alkotni.

Mennyire megváltoztatta Magyarországon is a vatikáni zsinat a katolicizmus képét! Azelőtt lehetetlen lett volna a főrendiház nyílt ülésén az akatholikus egyházfelekezeteket oly mélyen sértő nyilatkozatot tenni, mint a melyet Zichy Nándor, a pápás politika e troubaduros lovagja tett nemrég az általános vallásszabadság tárgyalásánál, s a melynek lényege az, hogy csak idő kérdése az, hogy az akatholikusok veszedelmes tévedéseiket belátva az egyedül üdvözítő anyaszetegyház kebelébe sietnek. A mult században ez meg nem történhetett volna. Példa rá az 1795. évi június 21-iki legfelsőbb *resolutió*, mely számot vetett a vallási meggyőződés érzékenységével. A midőn ugyanis a prot. rendek óvatlan emeltek a király előtt a római rituáléban foglalt ama püspöki esküminta ellen, a mely szerint az új püspök esküvel fogadja (s ez esküminta maig is érvényben van!): hogy haereticos et schismaticos *pro posse* persequar et impugnabo, — az udvari kancellária egyik *resolutiója* a vallási meggyőzések érzékenységeire való tekintettel kijelentette, hogy miután a magyar törvények szerint az ág. és helv. hitv. evangélikusok szabad vallásgyakorlata biztosítva van, reájuk a rituálé eskümintájában említett eretnekek és szakadárak elnevezése nem vonatkoztatható. S az a békülékeny szellem jellemzi összes törvényalkotásaink vallásügyi történetét, a melylyel azonban Róma megbékülni sem nem tud, sem nem akar. A római egyház épen politikai testületet, Bellarmin szerint externa politikát képez, a melynek élén egy infallibilis theokratiai uralkodó áll, a kinek a világi hatalom is alá van rendelve s ki uralkodik császárok, királyok és országok felett! Innen a konfliktus az állam és az egyház között, s a római egyháznak az államhoz való emez ellentétes viszonya főleg a püspököknek az államhoz való viszonyában tűnik ki leginkább, a melynél a curialismus által folyton tagadott „*placetum regium*“ is illusorius valami, főleg ha protestáns vallású a fejedelem. Innen Róma fanatizmusa és türelmetlensége a mi egyházpolitikai törvényjavaslataink történetében!

Kiváncsiak vagyunk a pápai nuntius magyarországi utjának tényleges eredményeire. A mi viszonyaink őszinte és elfogulatlan megfigyeléséből azt a tanulságot meríthette, hogy az egyház és az állam közötti viszonyoknak igazán békés helyreállítása és rendezése elsőrendű politikai

szükséglet, a melynek a közel multban való felforgatásáért az alsó papságot és annak organumait s a klérikális — feudális főrendeket kell felelőssé tennünk. Az egyházpolitikai reformtörvények életbeléptetésével még mindig rendezésre vár egy igen fontos kérdés, mely eddig is a világi s az egyházi hatalom között több rendbeli konfliktusnak keletkezésére szolgáltatott okot. Értjük az egyházi méltóságok kinevezésének ügyét, a melyre nézve a kormány és a kuria közötti harmónikus meg egyezés és végleges megállapodás igazán szükségesnek és üdvösnek bizonyulna. Rómának eddigi makacs ellentállása az egyes püspöki vagy érseki székek betöltésénél sem politikailag észélyesnek, sem pedig egyházkormányzatiilag üdvösnek épen nem mondható. Az egyházi méltóságok kinevezésének mai államjogi állása felett nem lehetünk kétségben. Törvényeink több ízben is kijelentették, hogy az apostoli királynak felségjoga a püspökök *tényleges* kinevezésére vonatkozik s nem csupán azok *praesentatiójára*, mint azt az ultramontán kánonjog pápás magyarázó hazai törvényeink nyílt félremagyarázásával kitüntetni szeretnék. Az épen az apostoli királyságnak egyik elidegeníthetlen felségjoga. Még a legvallásosabb fejedelmek is, a kik különben teljesen papi befolyás alatt állottak, mindenkoron vallották és hangsúlyozták e jogukat a kuriával szemben, s e tekintetben teljesen egyeztek a világias gondolkozásu s az állami czélokot előtérbe helyező fejedelmekkel. Örökké emlékezetesek maradnak hazai történetünkben azok az erélyes szavak, a melyekkel Mátyás király az ő kinevezési jogának a kuria részéről czélba vett korlátozását visszautasította. Arragóniai János biborosnak többi között így írt: „tudja meg azért a pápa, hogy inkább vagyok hajlandó a kettős keresztnek, mint az én uralkodásom jelét hármásra való változtatására, tehát a Rómától való teljes elszakadásra, mintsem megengedjem azt, hogy az én koronajogaimhoz tartozó beneficiumokat és praelaturákat Rómából osztogassák“. E kinevezési jognak egyik lelkes harczosa volt Pázmány Péter, ez a magyar Bellarmin is, kit az ő római pápás hithűsége épen nem tartott vissza attól, hogy vissza ne útasítsa a kuriának II. Ferdinánd kinevezési jogaira támasztott igényeit. Sőt még az osztrák konkordátum is, a mely pedig mélyen belenyúlt a világi államnak jogkörébe, a legerélyesebben hangsúlyozta a

A három kőlap belső oldala egy „suovetauriliát“, azaz sertés-, kos- és bika-áldozatot, tehát oly jelentős szertartást ábrázol, melyet a rómaiak fontosabb állami események alkalmából szoktak az isteneknek bemutatni. A kőlapok másik oldalán levő domborművek valószínűleg azon eseményeket jelzik, melyekre ez áldozat vonatkozik. A capitolumi oldalon állítólag Traján császár tesz alapítványt szegény gyermekek számára s fogadja érte az álló nőalak, Italia háláját (105 Kr. u.). Balról egy lictoroktól környezett tisztviselő a rostráról olvassa az edictumot. A háttérben a forum északkeleti oldalának épületei láthatók: egy diadalív, a Curia, a Basilica Aemilia, a ficus Ruminalis, t. i. a szent fügefa, mely alatt a nőstény farkas pihent s a polgári szabadság istenének, Marsyasnak szobra, a római zugprókátorok találkozó helye, ugyanaz a hely, a melyet Augustus leánya, Julia, éjjeli találkáján felkeresett. A Caesar-templom felőli oldalon a dombormű adóhátralék elengedését jelképezi, a mint az adólistákat Traján meggyújtja; a háttérben a forum északi és nyugati oldala látható: a Concordia-templom nyolcz korinthusi oszlopával, a Tabularium, a Saturnus templomának nyolcz ion oszlopa, a Basilica Julia, ismét

Marsyas és a fügefa. Az egészről igen jól jegyzi meg dr. Pasteiner (Pesti Napló 1872. 217. sz.), ki a felfedezéskor, mint szemtanu, azonnal írt róla, hogy aesthetikailag igen szép képet nyújt és a mellett a római népet politikai akciója közben, impozáns jelenetben mutatja be.

A forum kellő közepén Phocas 16 és fél méter magas oszlopa emelkedik. Pyramisszerű lépcsőfeljárattal vezet ezen antik épületből vett karrarai márványból készült barázdás oszlophoz, melyet a felirat szerint Smaragdus exarcha 608-ban Kr. u. emelt „az ő jó, szelid, kegyes urának, a diadalmasnak, kegyességének számtalan jótéteményiért, a béke megalapításáért, a szabadság megőrzéséért“. S ez a jó, szelid, kegyes úr, a köz-katonából lett kalandor-császár volt az, a ki elődjének, s elődje öt gyermekének vérével, kiket apjok szeme előtt mérsároltatott le, mocskolta be kezét. Oszlopa méltán elmondhatja azt, a mit Tompa énekelt a márvány-szoborról:

„S ez átkozottnak porló hamvait
Jegyezve állok évek óta itt,
Várván: hogy a ki lát szívet, vesét
Villámmal törli szét e rút mesét,

magyar királynak, mint apostoli királynak felségi jogait, mondván: Ő felsége elődjektől reá ruházott apostoli privilégiumánál fogva nevezi ki a püspököket, mi mellett még megjegyezzük, hogy az eddigi gyakorlat szerint a királyi kinevezés még a pápai megerősítés *előtti* biztosítja a püspököknek főrendiházi helyét és méltóságát, püspöki ornátusának viseletét s az anyagi javadalmakat, s tisztán csak a pontifikáliák gyakorlásához kívántatik meg Rómából a consecratio." Bármint rendezzék tehát a pápas autonómia ügyét, a kir. felség kinevezési joga s a püspöki javadalmak állami eredete érintetlen marad. Jó lesz azt megfigyelnie Rómának és az ő apostoli nuntiusának, ha van bennük államférfiúi bölcsesség és eszélyes politikai tapintat. A kinevezési jognak mint felségjognak egyszerű ajánlási jogra való redukálása állami törvényeinkbe ütköznék, s egy külföldi hatalomnak hazánk belügyeibe való jogtalan beavatkozását szentesítené, mely örökös surlódásokra s az állami czélok és szempontok végzetes veszélyeztetésére vezetne az egész vonalon. Ep azért videant consules, nehogy a pápas kánonikus érdekek és szempontok absorbeálják a magyar állam jogosult érdekeit, a melyek kell hogy az egyházi méltóságok betöltésénél is irányadók legyenek! Mi is óhajtjuk a békét, de nem a kuria javára és a hazai-állami érdekek rovására! Róma egyesítési és békülési kísérleteiben a veszedelmes do ut des pápas elve alapján van okunk tamáskodni a história eddigi tanulságai szerint!

Eperjes.

Dr. Szlávik Mátyás.

TANÜGY.

A görög kérdés tárgyalása a chicagói kongresszuson.

II.

Cooly Tamás, az amerikai történelem és amerikai alkotmányjog tanára a Michigan-egyetemen, rövidesen kijelenti, hogy a réal és a humán előképzettség teljesen egyenlő becslésnek tekinthető, és mindkettő számára egyenlő rangot követel.

Ellenben az exakt tudományok egyik képviselője *Brackett*, a physika professzora a Princeton-egyetemen,

világos és nagyon érthető szavakban fejezi ki a görög tanítás némely előnyeit. „Ha ezen kérdést, írja levelében, egyedül észszerű okokból mérlegeljük, habozás nélkül kimondom, hogy az én nézetem szerint a feleletnek világos és érthető *igen*-nek kell lenni. Az érvek, melyek ezen következtetésre vezetnek, oly sokszor és oly jelesen fejeztettek ki, hogy én nem tartom szükségesnek azok ismétlését; azonban néhány tény azon térről, a honnan vétettek, hadd legyen itt megemlítve. A görög nyelv és irodalom tanulása, még ha nem jár is valami nagyon mélyen, fajunk egy igen tehetséges népének életébe, gondolkozásmódjába és szokásaiba nyit betekintést. Maga a nyelv bő anyagot nyújt a szellemi képzés legjobb módja számára. Ez az a forrás, melyből saját nyelvünk és irodalmunk sok és igen becses eleme fakadt; ez a forrása a tudós pályákon, kivált az orvosi pályán a nomenklatura nagy részének. A különböző tudományos disciplinák folyvást a göröghöz folyamodnak ujonnan felfedezett tünemények elnevezése végett, melyek az ő területükön haladást jeleznek. A görög ismerete továbbá kiváló előnyt nyújt az újabb nyelvekben való készség megszerzésénél.” Majd hozzá teszi, hogy ő több mint harminczéves tapasztalása alatt, mint a physika tanára arról győződött meg, hogy az olyan humán képzettségű ifjak, a kik görögül is tanultak, általában véve sikeresebben haladtak tanulmányaikban, mint a többiek; sőt azoknál is, a kik csak latint tanultak. A képességben való különbség, nehézségekkel szembeállni és azokat legyőzni, világosan azok javára mutatkozott meg, a kik szélesebb klasszikus képzésben részesültek. Ez a képesség *az* ilyeneknél *a finom megkülönböztetések és elvont fejtegetések helyes felfogásában* és általában *nagyobb munkabírában* tünt ki. „Az ilyenek aztán, a mennyire Brackett megfigyelhette, további életpályáikon is legtöbbször meg-tartották fölényüket.

A táviratok és levelek felolvasása után következett a kérdés megvitatása. Első, a ki hozzá szólott a kérdéshez és a vitát megnyitotta, *West F.*, a Princeton egyetem egyik professzora. „Ha *Dana Young, Whitmann*, egy geolog, egy astronom, egy biolog arról bizonykodnak, hogy mi a görögöt nem nélkülözhetjük, akkor bátran táplálhatjuk azt a reményt, hogy a görög nem fog el-ejteni. Ez a támogatás épen kiváló természettudósok

Melyet szilárd keblemre kinnal a
Véső vajt és erőszakolt vala!”

A forum nyugati oldalán, a Sacra Via mentén, hét négyszögű téglatalapzat emelkedik egymástól egyenlő távolban, régen márvánnyal voltak borítva s felettük dísz-oszlopok emelkedtek.

A forum északkeleti szegletében áll Septimius Severus diadalkapuja. A 23 méter magas és 25 méter széles emléket 203-ban emelték Severusnak és két fiának, Caracalla és Getának tiszteletére a parthusok és arabok felett nyert győzelem alkalmából. A három átjárós kapu tetejét hatfogatú érczkocsi díszíté, melyen a Victoriától koszorúzott császár állott. Ma már ez a dísz hiányzik róla, egyébként még teljesen épen áll, csak feliratából töröltette ki Caracalla általa meggyilkolt testvéreinek nevét. Alsó része travertinkoczkákból épült, oszlopai és a falboríték nagybárra pentilicosi márványból valók. Őt szakaszra osztott domborművei nagybárra ostromjeleneteket (pl. Babilon bevételét) ábrázolnak, de úgy a fő, mint a mellék diszitmények a művészet nagy hanyatlásáról tanuskodnak. A közép átjáró sokszögű

bazalt sziklával kövezett s a Clivus Capitolinus-szal áll összeköttetésben. A Severus ivétől balra ismét egy Caesar szöszékének tartják, melyet a régi curia előtt álló rostra helyett akkor állítottatott ide, midőn az új Curiát építetté. Mások rostra Capitolinának nevezik, de eredetével nincsenek tisztában. A 24 méter hosszú és 10 méter mélységű tribün, melynek feljárója még megmaradt, valamint a hajóorokat tartó csapok helyei is láthatók rajta; igen díszes emlék lehetett s nagyságáról következtetve, emlékszobrokkal lehetett díszítve. Annyi bizonyos, hogy Cicerónak Kr. e. 52-ben Milo mellett tartott remek beszéde nem erről a trónusról hangzott el, mert különben a Saturnus templom lépcsőjén, tehát közel szomszédságban helyet foglaló Pompéjushoz nem kellett volna ily nyomatékkal szólania: „és most hozzád szólok Cn. Pompejus! és pedig *oly hangon, hogy engem meghallhass*“ (Cic. Pro Mil. 25 c.).

Sinka Sándor.

(Folyt. köv.)

és physikusok részéről jövőre is bizonyosan meg fogja azt tartani. A legnagyobb buvárokodókat és felfedezőket a természet birodalmában Németországon csaknem mind a gymnasium teremtette, és Amerikában is ezeknek oly nagy része nevedezett fel a klasszikus képzésben, hogy erre nézve csak egy nyilatkozat tehető, nevezetesen az, hogy a klasszikus képzésben van valami olyan, a mi a lélek szemét felnyitja, az értelmet felszabadítja, s a gondolkodás bilincseit feloldja. A görög megkövetelése csak azokat tartja majd vissza az akadémiai tanulmányoktól, a kik azoktól távol akarnak maradni.

A következő szónok *Whipple*, a *Wheaton-College* (Illinois) egyik tanára úgy találja, hogy a *Hale* előadása a kérdést már megoldotta. Ő a maga részéről a görög tanulását az iskola padján terhesnek találta; a tanszéken azonban hosszú tapasztalata és megfigyelése után nézetei e tekintetben teljesen megváltoztak.

A *Stanford-egyetem* (California) kancellárja is nyilatkoztatta, hogy a görög megkövetelésének védelme, a hogy azt *Hale* tanár tette, a lehető legjobb volt, a melyet valaha hallott; azonban habár az általa felhozott tényekre nézve vele egyetért is, a végkövetkeztetéseket tekintve még sem érthet vele egyet, és pedig épen a görög studium érdekében. Semmi sem okozhat egy tantárgynak több kárt, mint az, ha hivatalosan teherré teszik; ha azt tanulni kell, nem annyira látható hasznáért, melyet hozhat, hanem egészen különös, sajátos előnyeért, melyet a tanuló, mint neki mondják, nem bír felfogni és megérteni. A görög becsét azonban ő sem vitatja el, legkevésbé sem; ha csorbát szenvedne is jelentősége egy bizonyítvány kiadásával, azért maga nem menne tönkre, hanem még sokkal jobban fognak vele foglalkozni. Végre is nem az életet vitatja el tőle, hanem — a halált. Kérdezi, mikor lett a görög holt nyelvvé? Ugy gondolja, hogy azt a nyelvet az emberek jelentékeny száma ma is használja érintkezési eszközül.

Ezen színleges pártolás után, mely a vitát meglehetősen alantas színvonalra süllyesztette, a berlini Joachims-thali gymnasium tanára *Imelmann* tartotta rövid hellén credóját. A görög kérdés, szolt az említett, mely Amerikában és Angliában első sorban egyetemi kérdés, Németországban eredetileg és kiváló mértékben gymnasiumi kérdés; ő mint gymnasiumi tanár a legnagyobb érdeklődéssel van ezen kérdés iránt, és azt a terjedelmes irodalmat, mely ezen tárgyban keletkezett, előítélet és elfogultság nélkül olvasta. Ennek azt a hatását érzi, hogy a kérdésnek lényeges tartalma Amerikában és Németországban egészen analog, és épen így a mellette és ellene felhozatni szokott érvek is hasonlóak. Ez a probléma magában véve végtelen problémának látszik. Ez a görög kérdés soha se is fog megoldatni. Ez mindenkire nézve személyes tapasztalat dolga, és ugyszólva az egyéni hité; ezen kérdésnek végleges racionális eldöntése nem lehetséges. „Azonban azok, a kik mindennapi és belső érintkezésben voltak a görög nyelvvél és irodalommal, és még sokkal inkább azok, a kik oly szerencsések, hogy még most is ilyenben élnek, az európai kultúra ezen régi és halhatatlan tanító mesterei körében, jól tudják, hogy mik ezek és mily gazdagok; tudják, hogy maguk is mivel tartoznak a görög szellemnek; az ő hiszekegyük az, hogy a görög tantárgynak nem lehet semmi pótléka, azaz, hogy pótolhatatlan. Az ő hitök az, hogy a görög irodalom, görög bölcsészet, görög költészet és görög művészetek és tudományok tanulmányozása kimondhatatlanul több, mint csupán egy nyelvet tanulni és néhány író olvasni. Annyi az, ugy szólva, mintha az ember az európai műveltségnek legrégibb, legtisztább, forrásából innék;

mintha a legszilárdabb alapköveket rakná le az eszményi szemlélkedés, s magas és széles életnézet épülete számára. Talán a legjobb útja s természetes kiindulópontja a történeti nevelésnek; a legjobb fegyver és kezesség arra nézve, a mit a németek erkölcsi szabadságnak neveznek, a mi nem egyéb, mint az elfogulatlan, sokat átkaroló és messzire tekintő szellemnek a szabadsága.“

Shorey, chicagói egyetemi professzor, azzal kezdte beszédét, hogy neki azokhoz, a miket *Hale* elmondott, csak kevés hozzátennivalója lesz. Kifogásolja a görög megkövetelése mellett felhozott érvek némelyikét, és másokat, melyek ellene felhozattak; így azt az érvet, hogy a közepes tehetségű növendékek a görög nyelvnek és irodalomnak jeles tulajdonságait ne lennének képesek felfogni. Hiszen más tantárgyakban sem lehet mindig elérni az ilyenekkel óhajtott célt; de azért ez semmit sem változtat azok nevelő becsén és értékén. Ezután *Shorey* a magasabb nevelésnek két, legfeljebb három szorosán megszabott és pontosan meghatározott typusát kívánja; és azt, hogy azon tantárgyaknak, melyeket kötelezőleg kell tanulni, megválasztása ne legyen csupa esetlegességektől függővé téve, hanem a tanulóknak utbaigazítólag és tanácslólag segítségökre kell lenni; az elérendő akadémiai fokok csak határkövek legyenek, melyek az ifjú embereknek már távolról jelöljék az utat, melyet be kell járniok, hogy bizonyos meghatározott célt érhessenek. Ezen typusok egyikének azonban a görögöt okvetetlenül jelölnie kell. „A hatalmas ok, mondá a szónok humorosan, mely minden ajakon megjelenik, habár nem mindenik hiszi és érzi, e mellett az, hogy a görög irodalom belső becsére nézve e világon a legszébb. Boldogtalan az, ki azt hiszi, hogy ez csak a görögöt tanító professzorok hiu tévhite! De ha itt valaki kételkedik a görögnek e mulhatatlan varázserejében, hogy tudjam én azt neki megbízonyítani csak amugy kutyafuttában, öt perczig tartó beszédben! Fel volt itt ma olvasva egy levélből, hogy a görög ismerete azért szükséges, mert a görög nélkül lehetetlen forráskutatónak lenni; mert a görög nélkülözhetetlen a nyugot történelme, bölcsészete, vallástudománya, és költészete rendszeres és tudományos ismeretéhez; mert a görög szellem közvetlen forrása mindannak, a mi él, és a minek létezése a modern gondolkodás magasabb világában van. Csak aztán a görög képzés hivatott örei ezt ne csupán bizonyítgassák, hanem higyjék és érezzék is. A mindennapi praxis alkalmával a tanteremben meg kell mutatnunk a tanulóknak ama finom fonalakat, melyek ezt a kiváló multat összekötik mindazzal, a mi korunk szellemi életében valósággal él. Ha ezt tennők, az ifjuság mellettünk lenne, bármi legyen is a nagy közönség véleménye.“

A vitát az előadó *Hale* rekesztette be, visszautasítván *Jordannak* azon sértő szemrehányását, mintha a human nevelés képviselői a klasszikus studiumok számára „hivatalos etetést“ kívánának.

Az előadottakból kitünik, hogy a görög kérdésben, vagyis a célt tekintve, abban a kérdésben, vajjon az amerikai tanulótól, ha a baccalaureát vizsgálatot le akarja tenni, s annak alapján olyan bizonyítványt akar szerezni, mely megnyissa számára az egyetemi magasabb pálya kapuját, követeltessék-e a görög nyelv és irodalom ismerete: a szónokok tulnyomóan nagy többsége a görögnek továbbra is megtartása és megkövetelése mellett nyilatkozott; épen úgy mint az angol tudósok értekezlete is két évvel azelőtt a *Cambridgeben* tartott ánkét alkalmával.

Barkász Károly.

KÖZÉLETÜNK.

A f.-szabolcsi ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

Sokáig emlékezetes marad a jelen voltak előtt a f.-szabolcsi ref. e. megye lélekemelő jelenettel kezdődött tavaszi közgyűlése, mely f. évi ápril 23-án tartott meg Nyíregyházán Lukács Ödön esperes és Gencsy Albert országgyűlési képviselő, e. m. gondnok elnöklété alatt s mélyen az e. m. tisztviselői, egy világi tanácsbíró kivételével és a lelkészek s egyházak képviselői nagy számmal voltak jelen.

A közgyűlést Lukács Ödön esperes szokásszerűen imával, a tőle már megszokott magas szárnyalású imával nyitotta meg. Az esperes imája és az e. m. gondnok rövid megnyitó beszéde után felemelkedett és szót kért dr. Mezösy Béla e. m. világi jegyző, e sok és szép reményekre jogosító ifjú földbirtokos és buzgó e. m. tisztviselő, s az e. megye nevében egy meleg hangú, költői szárnyalású, igen szép beszéddel üdvözölte Lukács Ödönt, mint 25 éves nyíregyházai lelkészt, ki mint 15 éves esperes, e. megyénknek is oly sok dicsőséget szerzett s oly nagy érdemekkel tette magát méltóvá tiszteletünkre, szeretetünkre és ragaszkodásunkra. Felemlítette az ékes szavú üdvözlő szónok, hogy mennyit tett az érdemekben gazdag, ünnepelt férfiú a nyíregyházai egyház emelkedéséért s mit tett, mint esperes itthon és az e. kerületen, sőt a zsinaton is elveinkért, a zsinat-presbyteri elv védelmezéséért s hosszú és boldog életet kívánt szeretett esperesünknek. Lukács Ödön meghatva köszönte meg a megemlékezést s megtiszteltetést és ígerte, hogy minden erejét egyháza s e. megyéje ügyeinek előbbvitelére szentelendő jövőre is. Lelkes éljenzések hangzottak fel e szép és emelkedett szellemű beszédekre s indítvány következtében a beszédek jegyzőkönyvünkbe is bevétenek. Ennyiből állt a puritán szokásainkhoz, a mai jubileumos fényelgő világ rendszerétől oly igen elütő, de hozzánk annyira méltó, egyszerű, de mélyen megható ünnepély, melynek kezdeményezője s intézője e. m. gondnokunk megbízásából s felkérésére Szesztay Károly világi tanácsbíró, ez az erős kálvinista jellemű s tipikus, vastagnyakú kálvinista, — de lelkes nyíregyházai presbyter vala, ki, mint e. m. tanácsbíró, már maga is jubilálhatna, miután több mint 25 éves e. m. tanácsbíró; de a ki mást szívesen ünnepel, a maga ünnepeltetése elől pedig mindig kitért az ő igazi puritán kálvinista elveinél fogva. Azonban vegye ő is e szerény megemlékezést elismerés és tisztelet jele gyanánt azért a sok odaadó és hatásos munkáért, melyet 25 év alatt e. megyénk javára kifejtett s az Isten tartsa meg közöttünk, közegyházunk és a nyíregyházai egyház javára soká, igen soka! . . .

Az ünneplés után munkához kezdettünk. Valami nagyjelentőségű esemény elő nem fordult; azonban, a ki az apró, jelentékenyebb dolgokat megfigyeli, az érezni fogja az átmeneti, új idők szelének érintését. Az esperesi jelentésből ugyanis megtudtuk, hogy a vall. és közokt. miniszter az 1893. évi 26. t.-cz. értelmében Nyíregyházának egy harmadik tanítói állomás javadalmazására adott 400 frtot; továbbá Sényőn, Gyulajban, Gelsén, Tasson a tanítói fizetést kiegészítette 300 frtra. Megértettük másrésről azt is, hogy Sényő még így sem boldogul, mert se iskolája, se tanítói lakása nincs, az egyháztagok kevesen vannak és szegények; továbbá Pircsére tanító nem akadt; de nem akadt Berkeszre, meg Petribe se; ezeken a helyeken a közokt. miniszter

engedélye alapján ideiglenesen a lelkészek bizattak meg a gyermekeknek tanításával. Ezek már mind új idők jelei.

Ugyancsak az esperesi jelentésből megtudtuk még, hogy Osváth Pál Kisvárdára, Kovács Zsigmond Tassra beiktattattak s működésüket megkezdték. Kótajban Várady Pál lelkész elhalván, helyette Sipos Mihály h. lelkész, hívás útján, választott, megerősített. Várady Pál emléke, ki egykor igen munkás és tevékeny tagja volt e. m. papságunknak, e. m. jegyzőkönyvünkben örökített. Született a boldogult 1825-ben Besenyődön, ároni családból, mely ároni család adta a hazának és egyházunknak a kiváló Várady-fiukat: Várady Károlyt, Bélát, Gábort, Pált . . . Iskoláit Sárospatakon végezte. 1848-ban mint vadász-örmester részt vett a szabadságharcban. Segédlelkész volt Gemzsén, Apagyon. 1857 óta lelkész Kótajban 37 éven keresztül, mialatt volt e. m. aljegyző, tanügyi bizottsági elnök stb. Szép készütségű, sok ismerettel, tudománnyal bíró ember; de életének végfelé a testi gyengeségekkel szellemi erői is megfogyatkoztak. Áldott léssen köztünk az emlékezete . . .

Elhunyt továbbá Kun Szabó Lajos kéki tanító, ez a ref. tanítók valódi példányképe, ki szakértelmével, buzgalomával, szerénységével, nyájas, békés természetével nemcsak saját egyháza lelkészének a barátságát, hanem mindazok rokonszenvét, szeretetét és elismerését kiérdemelte, a kik közelebbről ismerhették. Igazi vesztesége van benne nemcsak a kéki egyháznak, hanem e. m. nevelésügyünknek is. Nyugalma legyen oly csendes és boldogító, a mily csendes s boldogító, áldásos vala élete!

Vibornai Mudrány András emlékét is megörökíté az e. megye jegyzőkönyvének lapjain, ki a sárospataki főiskolára tett 40—50,000 forintos alapítványa mellett szabolcsi egyházunknak szinte 50—60,000 frt értékű birtokot hagyott; ebben úri lakát lelkészi lakásul. A szabolcsi e. tanács elhatározván, hogy emlékére egy tornyot is építtet és azt márványtáblával látja el, hogy emlékét évenként felújítja a helyi szegények részére kiosztandó segélylyel, e. m. ezen intézkedéseket helybenhagyta azzal, hogy az egyházmegye ezen emlékezetes napokon magát is mindig képviseltetni fogja.

Volt az esperesi jelentésnek egy kiválóan örvendetes, kiemelkedő pontja is; t. i. gróf Degenfeld Berta báró Podmaniczky Gézané 100 frtot küldött az e. m. gyámpénztár részére azon ígérettel, hogy a míg él, mindaddig évenként 10 frtot fog küldeni ugyanezen célra, 10 frtot pedig e. m. házipénztárunk részére. Hálával köszöntük a fenkölt szellemű főúrnő kegyes adományát, kinek nagy emlékü atyja is, b. e. gróf Degenfeld Imre, nemcsak felejthetetlen emlékü gondnoka, de Maecenása, bőkezű pátronusa, támasza, oszlopa vala e. megyénknek az 50-es és 60-as években s élete végéig járult évenként ilyen módon, mint most a fenkölt lelkü grófné, ezen pénztáraink jövedelmének a gyarapításához. Isten áldja, Isten óvja a magas műveltségű grófnét, ki a világi tudományok, a csillagászat fejlesztése érdekében hozott nagy áldozatai mellett sem feledkezett el a vallás és egyház ügyeinek gyámolításáról sem s pótolja nekünk, ha másként nem teheti, áldozataival, a pótolhatatlan, a feledhetetlen édes apát! . . .

Az esperesi jelentésből megtudtuk, hogy Gavallér János Mándokról Berkeszre segédlelkész-tanítóul, Farkas Lajos Mándokra, Urbán Dezső Nagy-Kálióba rendeltettek segédlelkészekül; továbbá, hogy a hatodik e. m. tanácsbírói szék betöltésére elrendelt szavazatokból egyházi részről 26 szavazat Porsolt Ádámra, 15 Nagyváthy Ferenczre, 12 Andrásy Kálmánra esett s ezek közül a két előbbi újabb szavazásra bocsátatott; a világi

résről 31 Mezősy Gusztávra, 12 Péchy Bélára, 2 Vay Istvánra adatván, itt is a két első újabb szavazásra kitűzetett; továbbá e. m. egyházi aljegyzői szék betöltésére a szavazás szinte elrendeltetett.

Lukács Ödön esperes a mult gyűlésen választott e. m. ügyész, ifj. Szikszai Józsefet bemutatván, az e. m. örömmel üdvözli a megválasztott jeles erőt, ki ígéri, hogy híven igyekszik tiszteben eljárni, a mit — ismerve emberünket — bizvást remélünk.

Kis-Varsány iskolát épít, Karász, Petneháza iskolájukat sem fentartani, sem építeni képesek nem lévén, azokat szinte az 1893. évi 26. t.-cz. értelmében államsegélylyel óhajtkák felépíteni és fentartani.

Kisvárdai terheinek rendezésére 7000 frt kölcsön felvehetéséhez engedélyt kér.

Balsa a tanítói birtokokat az egyház nevére kívánja telekkönyveztetni. Ez alkalomból indítványoztatott, hogy minden egyházban mindennemű ingatlanok az egyház nevére tábláztassanak. Az indítvány köröztetni s tárgyalásra a jövő gyűlésre kitűzetni rendeltetett.

Bökönyben, ezen a reánk nézve veszélyeztetett pozícióban, telek vásároltatott iskolahelyiségül. A szerződés megkötésére s az épületek jókarba helyzetetésére az eddigi küldöttség: Lukács Ödön, Gencsy Albert, Ujfalussy Béla, Nagymáthé Albert és Görömbei Péter továbbra is felhatalmaztatott.

Ibrányban a gr. Lónyay-féle alap rendezése meghagyatott.

Több kisebb-nagyobb jelentőségű ügy letárgyalása után, az e. m. gyűlés, még azon a napon, délután 1 órakor, esperes úr hálafohásza s köszönő szavai mellett, befejeztetett.

Mentek azután a tagok a bankettre, mely az esperes, mint 25 éves nyiregyházi lelkész, tiszteletére rendeztetett, hol 100-nál többen vettek részt az e. megyéből és Nyiregyháza város s a vármegyének előkelőségei, köztük: Kállay András Szabolcsvármegye főispánja, Szikszay Pál megyei főügyész, Papp György pénzügyigazgató, Bencs László polgármester, Meskó László országgyűlési képviselő, Somogyi Gyula közjegyző, Martinyi Sámuel gymnasiumi igazgató, Májerszky Béla főjegyző, Básti Barna első tanácsos, az egyházmegye egyházi és világi tanácsbírái, tisztviselői és lelkészek s világi, egyházi képviselők. Az ünnepelt elsőben Gencsy Albert e. m. gondnok és országgyűlési képviselő köszöntötte. A felső-szabolcsi ev. ref. e. megye lelkészi kara részéről Görömbei Péter szinte Lukács Ödönért, az ünnepelt lelkészért s az esperesi székben a Milotai Nyilas Istvánok, a Margitai Péterek, a Debreczeni Dormány Istvánok, a Helmeczi Kiss Istvánok, e nagynevű szabolcsi esperesek, később püspökök és egyházi írók méltó utódáért, mint lelkész, esperes, író és országosan elismert kitűnő szónokért üritett poharat; Vitéz Mihály az ő szellemes, humoros modorában Gencsy e. m. gondnok és a világi tanácsbírákért, Kállay főispán megint Lukácsért, mint tevékeny, munkás megyei emberért, Bencs László polgármester Lukácsért, mint polgárért, Nagy Lajos a nyiregyházi egyházért, Lukács a főispánért, dr. Meskó László Lukács örangyaláért, nejeért, Szesztay Károly a vallásegynélőség eszméjéért, dr. Heiman Ignác is Lukácsért, Hatvani Pál Nyiregyháza és Szabolcsvármegyéért, Lukács Ödön a helyi felekezetek papjaiért, Martinyi, Somogyi ismét Lukácsért, Kállay Szesztaiért, Kovács Gerő Nyiregyháza városáért, mint patronusért üritettek poharat és még sokan sok érdemesekért; szóval a hangulat lelkes és beszédes volt, melyet fokozott a hírneves Benczy Gyula zenekarának szép játéka is.

A társaság a legkellemesebb hangulatban, egy szép nap lélekemelő emlékével oszlott szét s az e. m. közigazgatási és fegyelmi bíróság délután még néhány ügyet letárgyalván, a gyűlési tagok egy kellemes nap emlékét vive magukkal, egyházaikba hazamentek folytatni csendes, zajtalan, de sokszor oly áldásos munkáikat. Esperesünknek engedje Isten, hogy a másik 25 évet is épen, jó erőben, egészségben érhesse és tölthesse el, mint az első 25-öt eltöltötte. Isten tartsa, Isten áldja!

N.-Kálló.

Görömbei Péter.

A szatmári ev. ref. egyházmegye tavaszi közgyűlése.

Tartatott Szatmáron, 1895. április hó 18—19. napjain Szarka Boldizsár esperes és Izsák Dezső elnöklete alatt. Népesnek, tekintve a vidékünkön közelebből lezúgott 2 hetes árvizet, s az ennek nyomán maradó feneketlen sártengert, elég népes volt a gyűlésünk, noha nem is nyújtotta azt a túlsúfolt képet, melyet gyűléseink nem ritkán produkálni szoktak. Külön képviselő által 14 egyház képviseltette magát, lévén a legtöbből 2—3, sőt, mint az ököritőiből, 6—10 is jelen. Sajnákozással vette azonban tudomásul közgyűlésünk, hogy tanácsbírói karunkból három világi tanácsbíró, névszerint: Vályi Árpád, Szegedy Antal és Dienes Dezső részint gyöngélkedésük, részint hivatali elfoglaltatásuk miatt nem jelenhettek meg.

A gyűlést megnyitó esperesi buzgó ima után mindjárt következett esperesi évi jelentés, első helyen a canonica visitatio lefolyásáról s annak eredményéről számol be. E szerint maga az esperes 28 egyházban végezte a szabályszerű látogatást, a többiben erre föl-kért tanácsbíróknak voltak szivesek az esperest személysíteni. Egyébaránt folytatja az esperesi jelentés: ha és amennyiben az isteni tisztelet külső látogatása, a belső vallásosság mérvül elfogadható, egyházmegyénk gyülekezetei ellen nem lehet a panaszra nagy okunk; a mennyiben az egyházmegyénket képező gyülekezetek felében az isteni tisztelet naponként kétszer megtartatnak s azon a hívek hol több, hol kevesebb számmal részt vesznek; a kisebb fél nagyobb részében is harangoznak reggel és nem hiába, s csak igen kevés egyház az, a hol az Isten imádsására hívó harangszó csak szombat estve jelzi, hogy a hét meghalt. Vasárnapokon és ünnepnapokon, mint szintén a bűnbánati heteken a templom látogatása tömegesebb s az Urvacsorájával élők száma általánosan emelkedést mutat; apadás alig egy-két helyen észleltetett, s jelentetett be. Az isteni tisztelet csendje s méltósága egyetlen egyházban, Ököritőn zavartatott meg, és pedig a nélkül, hogy azért — a látogatási jegyzőkönyv szerint, — az egyházi előljáróság az illetőt megdorgálta, vagy pedig megbüntetés végett kötelessége szerint vagy az egyházi, vagy a polgári hatóságnál bejelentette volna.

A mindennapi iskolai tanfolyamot bevezetett növények, lehetőleg a tanév végével az Ur asztalához a lelkészek és segédlelkészek által végzett kellő előkészítés után bocsátatnak s alig akad egész egyházmegyénkben oly gyülekezet, a hol felvételők nem a legnagyobb ünnepélyességgel történnék.

A közerkölcsiség, a mint a törvénytelen szülöttek és vadházasságok alig valamit apadó száma mutatja, nem mondható ugyan kifogástalannak, de a legtöbb gyülekezetben, az egyszerű igénytelen étellel egyező az erkölcsök tisztasága is; a törvénytelen születések nagyobb része az erkölcsiség tekintetében lazább városi cseléd-

személyzetre és a tiszta erkölcsiség és valódi keresztyén lélettől fogalommal sem bíró s magokat a községekben csaknem mindenütt egyházunk híveinek valló cigányokra esik. De azért kétségbeesni nincs okunk, mert kevés híján 50,000 lelket számláló egyházmegyénk 67 gyülekezetéből, a polgárilag büntetettek száma 14; és pedig 6 lopás, 4 verekedés, 2 becsületsértés és 2 lsten nevének szidalmazásáért.

Gyülekezeteink népe babonásnak épen nem mondható, bár sok helyt a babonára nagyon hajlandó gör. keletiekkel vegyesen lakik; de van egy nagyon is elterjedt rossz szokásuk: a vasárnap délutáni munka, és az úgynevezett „Urnapijának“ babonás félelemből való megünnepzése és egy még ennél is rosszabb szokás, a bódító pálinka ital szenvedélyének való általános hódolása, mely testileg, lelkileg, anyagilag tönkretételre fenyegeti, a honnan nagyon kívánatos volna, ha az erre hivatottak Györgytelek példájára mértékletességi egyesületeket állítanának fel.

Az egyháztanácsnak az egyház javát célzó intézkedései, kivált szegényebb egyházainkban, hol az egyház fenntartásának egyetlen eszköze, forrása, a hívek által teljesített szakmány munka, meglepő eredménnyel teljesítettek; de sok helyen, kivált az erősebb gyülekezetekben panaszhang is volt hallható, hogy az egyház birtokai — legyenek azok kisebb-nagyobb terjedelműek — megmunkálhatatlan ugyan vérrel bottal, de későn, rosszul, úgy hogy aztán a bevett jövedelem alig áll arányban, a sok helyt nagyon is bőven osztogatott áldomásra fordított költséggel.

A különböző nemzetiségek és hitfelekezetek által lakott községek lakosai, dacára a hitfelekezetek közt mindenütt nagyon is előtérbe tolt hovatarozandóság kérdésének — egymással béke — és egyetértésben élnek s vallásszerűli ügy sehol be nem jelentetett.

Hitsorsosaink között pedig csak 3 egyházban van a behivatalnokok és nép között kisebb-nagyobb egyenetlenség, melynek megszüntetése úgy az egyház szellemi, mint anyagi élete fejlődésének érdekében nagyon kívánatos.

A gyülekezeti szegényekről való gondoskodás, úgy polgári, mint egyházi téren megyénkben most van rendezés alatt, azonban a vett jelentések szerint, ha voltak segélyt igénylők, a keresztyén könyörülő szeretet az arra szorultaknak mindenütt meghozta a kellő áldozatot.

A szükséges anya- és jegyzőkönyvek egyházaink mindenikében vezetettek, s a hol annak vezetése hiányosnak tapasztaltatott, az anyakönyvvezető a miként vezetésre utasítva lett. Azokat az egyházlátogatóság aláírásával mindenütt ellátta. A felsőbb hatóságok megküldött s szerzett jegyzőkönyvei megőriztetnek s azokból már sok helyt egyházi irattár alkottatott, s ilyenek alakítására az érdekeltek mindenütt felhívtak.

Az anyagi dolgokra vonatkozó s azok biztosítását célzó intézkedések mindenütt szorgos utánnézés s vizsgálat tárgyává tétetvén, a mennyiben és a hol netán rendben nem voltak, azok rendbehozására az előjáróságok felelősség terhe alatt köteleztettek.

Az iskolák is mind tüzetesen megvizsgáltattak látogatóság által, de ezekről — egyházmegyénk újabb intézkedése értelmében — majd az őszi közgyűlésen fog részletes jelentés beterjesztetni.

A szatmári főgymnasiumról ezeket mondja az esperesi jelentés: „Meglátogattuk a szatmári főgymnasium összes osztályait is, a melyek mindenikében egy fél órát időzve a főgondnok és tanügyi bizottsági elnökök társaságában, örömmel győződünk meg arról, hogy

a 8 osztályba beiratkozott 269 tanuló, a 11 rendes tanár által, kiknek számát az énektanító 12-re egészíti ki, úgy a tudományokban, mint a jó erkölcsökben példásan oktattnak és vezetettnek, s nagy meglepéssel vettünk tudomást arról, hogy az erkölcsi élet, mint a fegyelem, bár kellő szigorral, de humánusan intéztetnek. Magán tanulók száma 14.“

Azt hiszem, hogy a nagy gonddal egybeállított esperesi jelentés következő része szintoly érdekes, mint a már fentebb közölt rész. Azért hát közöljük ezt is terjedelmesen. „A látogatás alkalmával gyűjtött statisztikai s egyéb táblázatokról és a múlt év folyamán az egyházakban személyesen megjelent küldöttségek által összeállított s méltán hitelesnek tartott „Jelentő ívek“ helyszínén kitöltött adataiból egy teljes és az egyházi élet minden mozzanatát felölelő képét akartam összeállítani egyházaink s így egyházmegyénk népessége számának, anyagi egyének, vagyoni állapotának. De e munka közben sajnosan kelle meggyőződnöm arról, hogy a munka elvégzésére rendelkezésemre álló adatok nagyon is hiányosak, tévesek. Hogy ez állítástomat bebizonyítsam, szabadjon kissé visszatekintnem az 1891, 1892, 1893, 1894-ik évek jegyzőkönyveire s felhasználnom azoknak nyilvánosságra bocsátott adatait.

Az 1891-ik év első napján, a mikor polgári népszámlálás tartatott, az e őző évben hivatalosan kihirdetett lelkek száma 45.442-ről felszökött 47.146-ra, tehát természetellenesen 1704 lélekkel szaporodott. De már az 1891-ik év végén a szülöttek és halottak egybevetéséből, a hozzánk át- és kitértek számából előállott szaporodás, a látható téves számadást kiigazítva, volt 625, mint az előbbi 47.146-hoz hozzáadva 1892. január hó napján kellett volna lenni 47.751 léleknek, s jegyzőkönyvünk szerint volt 46.808. Az 1892-ik évben a szülöttek és halottak egybevetése, a hozzánk át- és tőlünk kitértek hozzászámításával volt, a szaporulat 597, hozzáadva az év első napján létezett lelkek számához, kellett volna lenni 48.348 léleknek s jegyzőkönyvünk szerint volt 46.854. Az 1893-ik évben a szülöttek és halottak, a hozzánk át- és tőlünk kitértek számának egybevetése után volt a szaporulat 586; mit hozzáadva az év elején volt lélekszámhoz, kellett volna lenni a lélekszámhoz 48.934-nek s jegyzőkönyvünk szerint volt 49.130. Az 1894-ik évben a szülöttek és halottak a hozzánk át- és tőlünk kitértek számának egybevetése után a szaporulat 796-hoz hozzászámítva az év elején talált 48.934 lélekszámhoz, kellett volna lenni a lelkek számának 49.730-nak s jegyzőkönyvünk szerint lett 48.414 azaz 23.750 fi, és 24.664 nő.

A különbség tehát, ha a lelkek száma sem egyházmegyénkbe való be, sem kiköltözés által nem szaporodott vagy fogyott volna: 1316 lélek fogyás; a minek ekként tudása kétségbevonhatlanul szükségessé teszi nemcsak a családoké, s ívek, már másfél évvel ezelőtt megrendelt elkészítését, hanem annak adatainak, különösen a ki- és beköltözéseknek folytonos figyelemmel kísérését, nyilvántartását.

Különben a jegyzőkönyv számára az 1895-re bevallott adatok szerint az 1895. évi január 1-ső napján volt a lelkek száma fi 23,750, nő 24,664; összesen 48,414, szülöttek száma fi törvényes 1079, leány 972; törvénytelen fi 124, leány 109, halva született fi 38, leány 31; együtt fi 1241, leány 1112, összesen 2353.

Meghalt fi 825, leány 736; együtt 1561.

Áttért hozzánk fi 10, nő 9; együtt 19.

Tőlünk más egyházba fi 4, nő 1; együtt 5.

Szaporodás fi 422, nő 374; együtt 796.

Házasság kötött tiszta protestáns 394, vegyes 66, együtt 460. Visszas házas kibékült 12 pár, elvált 11 pár, vadházások száma 145 pár.

Iskolaköteles gyermek van fi 3170, leány 3167, együtt 6337. Ezek közül iskolába járt fiu 2926, leány 2764, együtt 5650. Ismétlő iskola-köteles fiu 1075, leány 1074, együtt 2149. Ezek közül iskolába járt fiu 802, leány 744, együtt 1546. Konfirmáltatott fiu 421, leány 398, együtt 819.

A vagyoni állapotot tekintve, mindenben a „Jelentő iverk” helyszinén felvett adatait tartottam szemem előtt. Azonban itt is az 1893-ik évi egyházlátogatás alkalmával gyűjtött s jegyzőkönyvbe vett adatoknál részben örvedetesebb, részben, különösen az ingatlan vagyon értékelésénél, elszomorítóbb adatokra találtam.

A jelentő iverk szerint az egyházi beltelkek s az azokon levő összes épületek s azok felszerelési értéke 1.237.756 forint. Szántó föld, kaszáló, erdő, temető, van az egyházak használatában 1727 kat. hold; szántó föld, kaszáló, erdő, legelő van a lelkészek használatában 1527 hold; szántó föld, legelő, kaszáló, erdő van a tanítók használatában 671 kat. hold; tehát az egyházi tulajdon 3925 kat. hold birtok; míg az 1893-ik évi látogatáskor bevallott mennyiség, igaz, hogy akkor a temetők nem voltak beszámítva, 3346 hold, tehát 579 holddal volt kevesebb. Az értékelésnél azonban már nagy eltérést tüntet föl az esperesi jelentés; mert míg az 1893-ik évben bejegyzett 3336 kat. hold birtok önként vallott értéke 597.165 frt volt, tehát kat. holdanként átlag 178 frt 45 kr. addig a ma tényleg 579 kat. holddal növekedett ingatlan földbirtok állomány, mely a jelentő iverk szerint 3925 kat. holdat tesz, a jelentő iverkben 627.331 koronára van értékelve, s így átlag egy kat. hold birtok értéke 158 korona 44 fillér, vagyis 79 frt 22 kr. a mi a mai birtokviszonyoknak hogy nem épen felel meg, nem kell hosszasan bizonyítgatni.

Egyházaink múlt évi tevékenységét a következő számokban tünteti föl az esperesi jelentés: Építkezésre fordított összesen 17.830 frt 84 kr, adósság törlesztett 1250 frt, egyházi czélokra alapítvány tétetett 2179 frt 16 kr; az egyházi közszükségekre adomány 4059 frt 43 kr; közmunkával kerestek a hívek 2913 frt 73 krt, egyházi czélokra tartott bál jövedelme volt 1405 frt 37 kr; együtt 29.639 frt 53 kr. Tőkepénz volt 50 egyházban 394.311 frt; tartozás volt 38 egyházban 37.383 frt. A lelkészi és tanítói állomások javadalma volt, a föld használata betudásával, 66 lelkésze 50.683 frt, 90 tanítóé 42.858 frt, együtt 93.541 frt.

Köteles tartozások fejében a következő összegek fizetettek be egyházaink s egyesek által: Egyházkerületi közigazgatásra 498 frt 37 kr, a debreczeni iskolának alapítványi kamata 39 frt 60 kr, az ó kollégium ujra építéséből fentmaradt lélekszámszerinti adóba 132 frt 90 kr; a magyar ref. segélyegylet részére megajánlott összeg hátralekába 11 frt 08 kr; egyházmegyei közigazgatásra 834 frt 49 kr; a szatmári gymnasium VII.—VIII. osztályára ajánlott járulékból 440 frt 76 kr; lelkészi gyámintézetnek kamata 588 frt 65 kr; tanítói gyámintézet részére 120 frt 23 kr; egyházmegyei könyvtár részére 104 forint 50 kr; egyházmegyei jegyzőkönyvekért 263 frt 90 kr; gondnok számadás vizsgálati díjába 75 frt; költségvetés megerősítéseért 65 frt; konventi jegyzőkönyvekért 25 frt 20 kr; szatmári iskolának alapítványi kamata 23 frt 88 kr; szigeti iskolának 14 frt 18 kr; közalap számára 1894-re 2176 frt s így összesen 5413 frt 65 kr; önkéntes adományt tettek: a debreczeni iskola tápintézetének 29 frt 25 kr; magy.

ref. segélyegyletnek 22 frt 10 kr; szatmári isk. tápintézetének 13 frt 45 kr; szatmári felsőbb leányiskolának 4 frt 95 kr; budapesti prot. árvaháznak 8 frt 90 kr; vakok, siketnémák intézetének 3 frt 05 kr; a sáros-pataki iskolának 2 frt 50 kr; a debreczeni bölcsészeti fakultásra 1894. márcz. 30. óta gyűlt és felküldetett 331 frt 81 kr. s így 416 frt 01 kr. önkéntes adománnyal bizonyították be szegény egyházaink, hogy ha módjukban állana, különböző nemes czélokra is készek volnának adni.

Az esperesi jelentés nemcsak egészében, hanem részletesen is elő sorolja s feltünteti azt, hogy minő erőfeszítéssel harcolnak a létért való küzdelem nagy harcában kicsiny egyházaink; itt azonban már nem akarjuk a további részletezéssel fárasztani a tisztelt olvasók figyelmét; jegyzőkönyvünkben egész terjedelmében olvasható leend az esperesi jelentés ezen része is; azért csak a jelentés záradékát adjuk meg itt a következőkben: „Ott, a hol az egyház és iskolák iránti önkéntes adományozásnak, áldozatkészségnek annyi jelével; a megélhetés és önségélynek ilyen erőfeszítésével évről-évre újból találkozunk; ott a hol a szegénység nem ül összedugott kézzel, hanem magán segíteni igyekszik, remélhetjük, hogy megsegíti a törekvőt az Isten is; azt hiszem, bizvást nézhetünk a reánk váró bizonytalan jövő elé, csak álljanak résen és örködjenek a pásztorok és tegye kötelességét közülünk mindenki, hogy senki a vész idején aluva ne találtassék.

Mondanunk sem kell, hogy az alapos és kimerítő esperesi jelentést — a minő régen nem volt egyházmegyénk zöld asztalán — odaadó figyelemmel, élénk érdeklődéssel kísérté elejétől végig közgyűlésünk. S mi részünkről még csak egyet szerettünk volna benne feltalálni, nevezetesen: *a vallásos, a hitélet intenzív fejlesztésére irányuló buzgó törekvések jelzését, feltüntetését.* S bizonyos, hogy ha ilyenekről tudomást szerez az esperesi hivatal, készséggel öleli föl jelentésébe, mint a hogy igen helyesen mutat rá a györgyteleki mértékletességi egyletre, követendő példa gyanánt. De sajnos! nálunk a belmissió mezeje (már csak nevében nevezem, noha vannak, kik e nevet már magában véve is perhorreskálják) meglehetősen elhagyatott s így feltűnőbb jelenségekről nem is számolhat az esperesi jelentés. De hiszen a mi késik, nem múlik; előbb-utóbb nekünk is be kell látnunk, hogy annak a mi népünknek, mely alapjában véve ugyan nem elvetemült rossz, de az igaz hittől áthatott munkás keresztyén lélettől még sok tekintetben messze eső úton jár, nagy és nagy szüksége van az odaadóbb gondozásra.

E kis kitérés után térjünk vissza gyűlésünk lefolyásának ösmertetéséhez. Tárgysorozat rendjén részvétellel jelentébe esperes Sipos Károly milotai lelkész hálálát, majd az elhunyt atya helyére fiának Sipos Józsefnek meghívás útján történt elváltatását, s míg az atya emlékét jegyzőkönyvünkben örökíteni rendelé közgyűlésünk, a tehetséges s jó készütségű fiúnak oly szép egyetértéssel történt megválasztását készséggel erősíté meg.

Több tanítói állomás betöltésének tudomásul vétele után szinte tudomásul vétetett Kalós Péter tiszabecsi lelkész főjegyzőségről s tanácsbíróaságról való lemondása, nemkülönben elfogadott Hermán Mihály világi jegyző most megismételt lemondása s a szavazatok beadása az ekként megüresedett tisztségekre május 31-ig terjedő határidőre ugy rendeltetett el, hogy ha a szavazat felbontó bizottság általános eredményt nem konstatálhatna, esperes a szükséghez képest új szavazásra hívja föl a kebelbeli egyházakat. Majd megválasztattak időszaki

tanács tagjaiul ugyanazok, a kik e tisztséggel a múlt év folyamán felruháztattak. Aztán tárgyalattott a közalapi bizottság jelentése s egész terjedelmében el is fogadtatott, nemkülönben a szegény ügyben alapszabály tervezet készítésével megbízott küldöttség munkálata; míg az F. Varga Lajos által készített tanácskozási szabályzat, és az egyházmegyei pénztárnok számadásához mintát készítő bizottság tervezete küldöttségnek adatott ki jelentés bevárása mellett. A tanító testület alapszabályzatának tervezete némi módosítással, a számoltatószék jelentése az általa megvizsgált gondnoki számadásokról, s a számoltató széki szabályzat készítésével megbízottak munkálata egész terjedelmében elfogadtatott.

Az Ökörítón működött küldöttség jelentése s ezzel kapcsolatosan az ökörítói egyháztagok Bartha Zsigmond lelkészt csere utján is elhelyezni kérő folyamodványa adott aztán bőséges tárgyat a tanácskozásra. Bizony az ökörítói állapotok nagyon megszivlelendők. Évek óta felszínen lévő versengések, visszázkodások dúlnak itt, a minék az árát e népes és különben erős szellemi és anyagi tőkét képviselő egyház adja meg. Stagnál, sőt deruinált állapotra jutott minden, mit nemcsak a panaszló egyháztagok meg-megújuló siráma, hanem az egyházlátogatási jegyzőkönyv is szomorúan bizonyít. A vége a tárgyalásnak az lett, hogy a lelkésznek ajánlatott a csere utján való változás; ezt a határozatot azonban a vele egybefüggő kérdések fölötti döntéssel együtt megfelebbezi úgy a lelkész, ki a maga teljes igazát hangsúlyozza, mint a folyamodók serege, mely a Bartha úr azonnal való elmozdítását sürgeti, s így az egyházkerület fog dönteni ez annyira odíózus ügyben.

A tanító testület egyházmegyei egyik képviselőjének Csurka Endre györgyteleki, a gyámintézet kezelő választmányának Dóczi Imre botpaládi tanító elnöksége alatt Cséke Sándor kis-ari, Csurka Endre györgyteleki, Papp Sándor csengeri, Maklári József sonkádi tanító személyében lett megválasztatása, illetőleg egybealkotásának tudomásul vétele után, esperes számolt be a hozzá begyűlt büntetéspénzekről; a mikor is határozottatott, hogy a különböző természetű büntetéspénzek jövőre egyenesen az egyházmegye közpénztárnokához szolgáltatandók be az illetők által.

A panyolai egyház által 2-ik iskola építésére fölvevett 1200 frtos kölcsönének 5 év alatti visszafizetési tervezetét, az istvándi egyház templom s torony építéséből származott 900 frt adóság 3 év alatti törlesztését, a sonkádi egyházban eddig szokásos közmunka pénzzel való megváltása céljából felállított adókulcsot helyben hagyta, megerősítette közgyűlésünk. A csaholczi egyháznak pedig engedélyt adott 100 frt új egyházi adó kivetésére. De ugyancsak a csaholczi egyházra vonatkozólag kénytelen volt egyházmegyénk kimondani, hogy mivel ez egyházunk az anyagi tönk szélére jut, hacsak rendkívüli úton nem segít magán: esperes és gondnok kiszállván a helyszínére, kötelezze el őket három éven át 300—300 frtnyi egyházi adó kivetésére és besolgáltatására. Vajha a csaholczi atyafiak ne tekintenek egyébnek egyházmegyénk eme lépését a sorsuk fölött szorongó szívvel aggódó atyai intézkedésnél, s belátván helyzetük tarthatatlanságát, áldozatos készségök teljes fölbuzdulásával törekednének önmagok is sanálni beteges állapotukat!

Az építető bizottság elnökének, Luby Géza tanácsbírónak a csekei iskola épület átvételéről szóló jelentése kapcsában beterjesztett czélszerű indítványai alapján, építkezési szabályzat tervezésével bizta meg egyházmegyénk az építető bizottságot s ezzel kapcsolatosan

melegen támogatni határozta a beregi testvér egyházmegye hason czélu törekvését, mely szerint a főt. egyház kerület útján a konvent fölhivandó lesz építési tervek stb. készíttetésére. Nagyon itt az ideje, hogy a beregi testvér egyházmegye szándéka megvalósíttassék; tömérdék az a kár, a mit tapasztalatlan egyházaink kisebb-nagyobb építkezéseiknél tájékozatlanságuk miatt szenvednek. Nálunk közelebből említett világi derék tanácsbíránk sokat tesz, sokat fárad, csakhogy lehetőleg czélszerűen és tiszta sikerrel történjenek egyházi építkezéseink; de nem kevésé van gátolva nemes szándéka elérésében azáltal, hogy nincsenek biztos alapon nyugvó építkezési tervek s költségvetések birtokában. Hiszszük, hogy a kerület és a konvent meg fogja tenni a szükséges intézkedéseket.

A császlói egyháznak Porkoláb Mihály és Jármy Pál úr által adományozott külsőség, illetve beltelek elfogadhatásába örömmel és hálás köszönettel adta beleegyezését egyházmegyénk; valamint készséggel vette tudomásul az angyalosi egyház és mélt. Domady Ferencz ur közt a Szamos által elhordott lelkészi föld kárpótlására vonatkozó egyességet. A kis-naményi egyháztanács és közgyháztagoknak Gaál Imre egyháztanácsos elleni panaszát úgy orvosolta egyházmegyénk, hogy Gaál Imre amaz eljárását, hogy a debreczeni főisk. igazgatóságához több egyháztaggal együtt, a presbitérium beleegyezése nélkül a legáció eltörlése tárgyában fölirt: helytelenítette; de viszont rosszalását fejezte ki az egyháztanács ama magatartása fölött, melylyel az egyház javát szives adományaival munkálni törekvő Gaál Imre presbitert az egyháztól elidegeníteni törekszik.

A szatmári egyháztanács közalapi illetménye megválthatása, annak közadó alakjában kivethetése iránti kérelmét pártolólággal terjeszti közgyűlésünk a kerületre.

Végül több egyeseket érdeklő kérelem elintézésé után Balogh István volt fülöpösi rendes, és Szabó Elek volt jánki segédlelkész tanító okmányainak érvénytelenítésére, mivelhogy az illetők évekkal ezelőtt a lelkészi hivatással össze nem férő pályára léptek, az e. törvény 114. §-ának utolsó pontja értelmében, kerületünket fölkérni határozta.

Ezzel a közgyűlés tárgysorozata kimerítettett.

Akadtt dolga a bíróságnak is elég, részint Ács Lajos perujtási kérelmében, melylyel elutasítatott, részint a Kalós Péter tiszabecsi lelkész feltételes, perbeszűntetése iránti folyamodványában, mely megadandónak határozottatott; részint több tiszabecsi gondnokra vonatkozó elmarasztalást tartalmazó ítélet hozatalban, mely részben helybenhagyólag, részben elutasítólag intéztetett el. Ugyancsak bíróság előtt lett végrehajtva Kalós Péter tiszabecsi lelkészen az egyházmegye és kerület feddő ítélete.

És ezzel tüzetesen számot adva egyházmegyénk két teljes napig tartó, mindkét napon az esti 10 óráig benyuló gyűlésezéséről: azzal a forró óhajttással zárom tudósításomat, hogy vajha megrövidülnének a mi gyűlésezési napjaink, s vajha minél tovább tartana egyházmegyénk békés, virágzó állapota!

Majtis.

F. Varga Lajos.

A n.-szalontai e. m. tavaszi közgyűlése.

A Bihar- és Aradvármegyék területén fekvő terjedelmes n.-szalontai egyházmegye 1895. április 18-án tartotta tavaszi közgyűlését Nagy-Szalontán a gymnasiumi rajzteremben. A mindvégig lelkes és emelkedett hangulatú gyűlésen úgy a világi, mint lelkészi tanácsbírák teljes számmal voltak jelen s a mi méltó dicsekedéssel emlegetett két Kálmánunk: Széll Kálmán esperes és Tisza Kálmán e. m. gondnok elnököltek.

Szalontán kívül Ant, Árpád, Bajj, Belényes, Erdő-Gyarak, Geszt, Homorog, Okány, Ugra, Vadász, Nagy-Zerind, Kőte-Gyán, Mező-Gyán, Mező-Sas, Sarkad, S.-Keresztur, Boros-Sebes, Szemlak, Radna-Lippa, Szentleányfalva és Csermő voltak lel-észeik által képviselve, de számos tanító és világi küldött is hozzájárult, hogy a gyűlés látogatottság tekintetében is kielégítőnek legyen mondható.

A közgyűlést *Szell Kálmán* rövid, szívreható imádsággal s az egybegyűltek szíves üdvözlétével megnyitván, a tárgysorozat 43 pontban lett megállapítva.

Balog Ambrus egyh. megyei főjegyző aztán egész terjedelmében felolvasta a gondosan összeállított esperesi jelentést, melyből örömmel győződhettünk meg, hogy gyülekezeteinkben élet és mozgás van mindenfelé. S a protestáns áldozatkészség tüze sem aludt ki, mert íme 35 egyházban 9001 frt 47 kr. gyűlt be önkéntes adományokból, melyek közt *Tisza Kálmán évi* 100 forint adománya a köteles egyházi adón felül *Geszt* részére s Mező-Gyán részére 1000 frtos templomépítési segélye, s Kiss Ferencz szalontai lakos 200 frtos alapítványa a második templomra, külön jegyzőkönyvi köszönettel vétettek örvendetes tudomásul. Az élénk éljenzéssel fogadott esperesi jelentés több érdekes adatát nem áll módomban hitelesen közrebocsátni.

Mellőzve azért a közalapi gyámintézeti s számvevőszéki bizottságok jelentéseit, csak röviden említem meg, hogy a „Tanügyi bizottság” buzgó jegyzője *Kozma Zsigmond* úr gondos jelentésében fáradságot vett magának a lefolyt tíz év tanügyéről egy kis képet festeni. S bár a legszebb színeket igyekezett használni, a kép — épen mert hű akart lenni — homályos egy kicsit. Vagyis kép nélkül szólva, 10 év alatt az egyházmegye tanügye sokat javult, de még koránt sincs megjavulva. A túlszűfolt tantermek, a taneszköz nélküli iskolák még mindig feles számmal vannak. *Okány* és *N.-Zerind* azonban utolsókból elsők lettek. *Okány* 14 ezer frtos központi iskolát emelt, *Zerind* pedig megnyitja a harmadik tantermét. Eljének! *Ménés-Györök* az *Apafi* fejedelem adománya fejében évi 252 frtot kap iskolai célra s az állam azt a minimumra kiegészítvén, új tanítóságot szervezett, ellentétben *Szentleányfalvával*, mely a meglevő iskoláját szeretné az államnak átadni. Az egyházmegye azonban csak akkor adja beleegyezését, ha az állammal kötendő szerződés az egyház érdekeit nem nullifikálja.

Hogy *Kőte-Gyán* új iskolaépületet vásárolt, hogy *Csermőn*, az oláhság nagy tengerén elszigetelt kis egyházunk hívei áldozatkészsége s egy más vallású jöltevője támogatásával 3300 forintot „imaházat és iskolát” akar építeni, s hogy a „Nagyvárad leányrevelő-intézetre” hetvenkétezer frt gyűlt be eddig stb., örvendetes tudomásul vétettek; de legörvendetesebb dolog volt az, hogy az előző napon tartott első „Egyházi értekezlet” megalkulását nemcsak tudomásul vehette a közgyűlés, de az ott elfogadott „határozati javaslat”-ot, valamint a „szegények és árvák” ügyében hozott javaslatot is elfogadhatta s megerősíthette. Oh csak a közönyösség hideg szele le ne fagyasztaná e nagy jövőre hivatott gyümölcsfa gyenge virágait! Nem, nem szabad ezt engednünk!

Megengedi t. Szerkesztő úr, hogy rövid tudósítást e két javaslat ismertetésével s az egyiknek szó szerinti közlésével fejezzem be.

A nagy-szalontai traktusban régebb idő óta fennáll egy „lelkészi egyesület”, mely meglehetősen (a theologia, természettudomány és történelmi szakból) könyvtárral

rendelkezik, de valami nagy munkásságot az elnökség minden buzgósága daczára sem fejtett ki újabb időben. Ennek a lelkészi egyesületnek e hó 17-én d. u. tartott gyűlésére espereš úr különösen felhívta a lelkészi kar figyelmét s világiakat is hívott meg, a kik csakugyan voltak is néhányan. A még most *Geszt*en működő tevékeny és tudós kolozsvári professzor, *Pokoly József*, adta be az alább következő s kevés lényegtelen módosítással elfogadott határozati javaslatot:

„A n-szalontai egyházmegyei lelkészi egyesület az érdeklődő világi egyháztalagok bevonásával s támogatása mellett az egyháztársadalmi élet föllendítése céljából „egyházi értekezlet” alakul, mely értekezlet, mint egyházi egyesület a nagyszalontai egyházmegye hatósága alatt áll s a tiszántúli ker. értekezlettel szerves összeköttetésbe lép; kimondja, hogy:

Az értekezletnek tagjai lehetnek a lelkészen, mint kötelezett tagokon kívül, a magyar ref. egyháztalagok közül mindazon érdeklődő egyének, kik az értekezlet célját szellemileg és anyagilag is támogatni készek, s kik az anyagi támogatás céljából — mint a lelkészek — legalább évi 1 frt, azaz egy forint, tagsági díjat fizetnek; — kimondja továbbá, hogy

az értekezlet üléseit az egyházmegyei közgyűlés helyén s azt megelőzőleg oly kérdések megbeszélése végett tartja, melyek az értekezlet céljának megvalósítására alkalmasak; kimondja végül, hogy

működése vezetésére egy egyházi és egy világi elnököt, egy jegyzőt — ki egyúttal pénztárnok is — választ.”

E javaslathoz többen hozzászóltak s egyházi elnökké *Szell Kálmán* esperes, világi elnökké *Sántha István* nagyszalontai ügyvéd, e megyének világi főjegyzője, jegyző s pénztárnokká *Onodi Sándor* m.-gyáni lelkész egyhangúlag megválasztattak.

A lelkészi kar buzgalmától függ tehát, hogy minél több tagja legyen ez „egyházi értekezlet”-nek, mely az első alkalommal is már azt a felette fontos „árva- és szegényügy”-et vette tárgyalás alá, melynek rendezése a milyen fontos, ép oly könnyű és gyönyörűsége. *Balog Ambrus* a fáradhatatlan főjegyző terjesztett be egy 4 cikkből álló szabályrendelet-félt, mely méltó tárgyalás után, csekély módosítással, elfogadott. Leglényegesebb pontja az, mely szerint minden egyház tartozik 20 éven keresztül költségvetésébe fölvenni valamely összeget a „szegény- és árva-alap”-ra, mely összeg lélekszám szerint 1 fillérnél kevesebb nem lehet. Az így és egyéb úton begyűlt tőke 50%-a tőkésítetik, a másik 50% pedig segélyezésre fordítatik. Továbbá, hogy minden egyház köteles választani *szegények és árvák gondnokát*, ki évnegyedenként tartozik a szegényeket és árvákat meglátogatni, vagy alkalmas meglátogatóival meglátogattatni.

Íme t. Szerkesztő úr! Ezek azok az örvendetes dolgok, melyek azt hagyják sejtetni velünk, hogy a mostani tavasz egy szebb kornak lesz talán tavasza. Adja Isten!

Most már végzek s még egyszer kifejezem örömet a felett, hogy a hivatalos egyház is meghallotta már Jézusnak szavát „*Valaki egy gyermeknek gondját fölveszi az én nevemben, — én nekem veszi fel gondomat.*”

Csermő.

Vadas Gyula,
ev. ref. lelkész-tanító.

Érmelléki egyházmegyei gyűlés.

Az érmellék központján Székelyhídon, ápril 24-én tartatott meg a népes egyházmegyei gyűlés. A világi elnöki székben Zsúgó Endre helyettes elnök ült. Esperesünk — a szokásos ima után — boldogult Fráter Imréhez méltó elismeréssel emlékezett meg az ő páratlan érdemeiről, ugyanezzel kezdte a helyettes elnök is, mindketten kiemelték, a nekünk feledhetetlen, igazán páratlan buzgalmas férfi vallásos lelkesedését, egyházmegyénkhez, ennek papjaihoz, tanítóihoz megbizonyított jóságát és őszinte meleg ragaszkodását, mit legjobban bizonyít azon ténye is, hogy közel 40 évi egyházmegyei szolgálati ideje alatt csak *egyetlen egyszer* nem jelenhetett meg egyházmegyei gyűlésen s mily tapintattal, igazsággal és szeretettel járt el hivatásában, hány nehéz kérdést oldott meg bölcsen, czélszerűen. Neni is volt még ugy szeretve ember a közpályán mint ő; halálra mentünk volna érette! Jaj! hogy szeretetünk tovább nem tarthatta köztünk. Míg élünk szívünkben, az utódok számára jegyzőkönyvünk gyászlapján őrizzük emlékét.

Még egy gyászbeszédet kellett feljegyeznünk, Ölyüs Lajos hegyköz-szentmiklósi kitűnő tanító halálát, ki — *szószertint* mint harczos a harcztéren esettel s mint gyertya, az utolsó perczig világítva lobbant el, épen egy hivatalos — temetési szolgálat közben érte utól a korai halál.

Tárgysorozat folyamán, egyházmegyei gondnokválasztás elrendelitetett; esperesi jelentés időközben végzett dolgokról, tudomásul vétetett. Különös fontos esemény az ősz óta nem történt, csupán három helyen emellett fel kisebbszerű egyenlenség adózási rendszer-változtatás és építkezési költségkivetési kulcs miatt, de a békés kiegyenlítés mindenütt sikerült.

Zsúgó Endre h. gondnok azon ténye, hogy egy egyházmegyei gyűlésterem építési alapjára 200 forintot adományozott, azon óhajtással vétetett illő köszönettel, hogy vajha adna még hozzá valaki vagy 3000 frtot, mindjárt építtetnénk Székelyhídon egy pompás gyűléstermet, de ha nem ad, másra költjük el a 200 pengőt. Na csak egyéb bajunk ne legyen mint a gyűlésterem hiánya! Felekezeti vagyontalan árvák miként gondozásáról javaslatlattel Fényes Endre, Bányai László és Marjai P. bizattak meg. Nagy feladat anyagi erő nélkül.

Néhány egyház csak követelne, de fizetni nem szeretne a közalapba. Hátralékuk szigoruan behajtatni rendeltetett.

M. P. tanügyi bizottsági elnök azon jelentése, hogy a tanügyi bizottsági (dékáni) iskolalátogatás január február hóban minden egyházban megtörtént s az espereshez beküldött jegyzőkönyvek végsummája az, hogy nagyon rövid idő múlva elmondhatjuk, miszerint nincs többé rossz iskola az Érmelléken, lelkes előismeréssel fogadtatott. A tanügyi bizottság erélye és szorgalma, a fiatalabb tanítói nemzedék képzettsége és ügybuzgalma, igazán szép eredményre vezetett. Egy pár helyen van még türethetetlen hiba: Adonyban, hol egy 78 esztendő öreg ember, 58 éves tanítói pályáján elfáradott, nem lehet csodálni, el is fáradhatott, nem való már ilyen koru embernek ez a nehéz s nagy fontosságú munka. Félegyházán szintén türethetetlen a leányok oktatása a tanító teljes képtelensége miatt. Nem tud az maga se semmit, hogy taníthatna hát másokat!

Nyugalomba kell ezeket, az ilyeneket küldeni mindenütt. Előbbvaló a nevelés ügye mindennél, ma inkább mint valaha, a mikor nazarénizmus, *felekezet nélkülség embriója*, socializmus és nemzetiségi sántáni műveletek nem kis veszélylyel fenyegetnek bennünket,

ugy felekezeti mint nemzetiségi tekintetben. Most kell igazán értelmes, vallásos és lelkes fiakat és leányokat nevelni egyháznak és a hazának, mert különben nem jó világ lesz. A munka eredménye a munkásoktól függ, a nevelés terén inkább mint egyebütt. El tehát az utból a munkaképteleneket!

Igen, de miből éljenek ezek továbbra? Bizony szégyen és gyalázat, hogy ezen kellett nekünk is órahosszáig vitatkozni, hogy miből, honnan nyerjenek segílyt az elaggott munkások, pedig mindenáron biztosítani kell nekik a megélhetést, ha most munkaképtelenek is, de eddig munkálkodtak s elnyűtt ruha módjára eldobni őket nem szabad. A nyugdíjra jogosultak közül előre haladt koruk miatt kimaradtak s a törvényben az ilyenek megélhetése biztosítva nincs, mit tegyenek hát, 58 évi szolgálat után koldulni menjenek a liberális kor nagy dicsőségére?!

Mi folyamodunk érettük egyházkerületre, onnan tovább, hogy szerezzünk számokra, még egy néhány évre való kenyeret, jobban megérdemlik mint sok száz urasan élő nyugdíjas, ki életében se tett annyi hasznat a társadalomnak, mint egy tanító egy év alatt.

Tanügyi bizottság határozataiból magáévá tette még egyházmegyei gyűlésünk a félévi vizsgák további fentartását és Vincze József földesi tanítónak vallástani kézikönyvének aprobációját, a szorgalmatos szerző kitűnő szakkönyve érdemes erre s elvégre is vidéki szakember is írhat jó tankönyvet, a ki nem hiszi bírálja meg.

Számvevőszék munkálatát őszi gyűlésre terjeszti be.

Házi pénztári és gyámoldai számadás tudomásul vétetett. Gyámoldai pénztár állása ma 41,000 frt. Hegyköz-Szent-Imre, a volt ingatlanlall biro idegenekre cat. holdanként — a törvényes 15%-os iskolai adó czimen — 44 krt vetett ki, helyeseltetett.

Bályokon a templomépítéshez gróf Károlyi Tibor és neje Dégenfeld Emma grófnő 1500 frttal járult, jegyzőkönyvi kivonaton köszönet és hála nyilvánított érette.

Nagy-váradai nőnövelde támogatása ujból kimondatott s a tárgyban egyházkerülethez is felirat intézetik. Ha Debreczenbe apáczákat plántal a catholikusmus gazdagsága, a váradai felsőbb leányiskolát is építse fel a protestantizmus lelkes buzgósága.

Beregí egyházmegye átirata egy építkezési tanácsadó szerkesztése tárgyában, pártolásra talált.

Nagy-Létán 3500 frt költséggel új leányiskola építtetik, örvendetes tudomásul vétetett s a kivetési kulcs megerősítetett.

Olaszi erdőingatlan vásárlása helyben hagyatott.

Mihályfalvai egyház ingatlanaira iskolai építési célból 5000 forint törlesztéses kölcsön felvétele engedélyeztetett.

Tóth Miklós szalacsi tanító, oklevele alapján állásában véglegesítetett. Borbély Antal micskei tanító állandósított. Szücs Béla nagy-létai, Csia Kálmán olaszii segédlelkész bekebelezetett.

A 15 kros iskolai adó behajtása tárgyában egyházkerülethez felterjesztés tetetett.

Néhány kisebb ügyek letárgyalása, részben tudomásvétele után jelentékenyebb fegyelmi ügy lett volna több poklosteleki iakos kérvénye a lelkész ellen, de U. Gy. lelkész N. S. váncsodi lelkészszel csere-szerződésre lépett, mit a váncsodi egyháztanács is elfogadott, ha viszont a poklosteleki presbyterium is beleegyezik, nem lesz szükség a kérvény tárgyalására.

Gyűlés délután 2 órakor záródott.

Marjai Péter,
nagy-létai lelkész.

APRÓSÁGOK.

A bécsi nunczius elvégezte misszióját hazánkban. A sok latin üdvözlő beszéd, díszbéd és disztoszt után következik most már a kiábrándulás. Csak már legalább az a nyitrai választás ütött volna ki másképp! Minő kegyes mosolylyal adta volna tudtul Schlauch ő eminenciája excellentissimus vendégének az örvendetes hirt! Beh kár, hogy a „főhercegi ranggal” korteskedő aranygyapjas Zichy Nándor gróf is elesett egy őszinte szívből jövő — pápai áldástól.

Elment Agliardi! Sok hithű jámbor lélek kiáltja utána: Bárcsak visszajönnél! Kivánjunk mi is jó utat a távozonak. Salve ac Ave!

A nagyváradi fogadtatások alkalmával a kir. jogakadémia tanári kara is, dr. Bozóky Alajos igazgató vezetése alatt tisztelgett a nunczius előtt. Csodálatos, hogy a nagyérdemű igazgató úr csak „Regia Academia Juris”-ről szólott üdvözlő beszédében s az általa annyira kedvelt „katholikus” jeizöt ez alkalommal nem használta. No de pótolta a nunczius, mikor válaszában a *római jog* (nem a nemzeti!) kultiválására buzdította a tisztelgőket s hozzá tette: „sub auspiciis celeberrimi vestri Principis” (t. i. *Cardinalis!*)

Valóban lélekemelő jelenség a királyi jogakadémiát egy bibornok-püspök auspiciumai alatt látni!

A „Religio” szerkesztősége „a szerkesztőségi telefon”-ban valamelyik olvasójának kérdésére úgy nyilatkozik, hogy Agliardirol a legjobbat lehet mondani. Négy nuncziust volt szerencsém ismerni, szól a szerkesztő, de A. mind a négynek fényes tulajdonságait egyesíteni látszik magában. Sőt, úgy látszik, hogy Magyarországot mind a négy közül legjobban ismeri, a minék oka talán az is lehet, mert a lombard-velencei királyságban született s növekedett férfivá, mikor még ott a magyar katonaság bőiben volt a helyőrségekben. Honny soit qui mal y pense!

Ugyanez a jámbor ujság „Rettenetes állapot” czim alatt a többi közt a miatt is lamentál, hogy: „a közhatalom, mely az „ecclesia praecedat” elvével ez előtt mindenben tiszteletünkre és szolgálatunkra állt, ma mint üldöző áll a már vérontásra lázító protestáns ellenségeinknek s a tönkremenésünkre számító zsidó örököseinknek rendelkezésére.” Ennek a lapnak pedig felelős szerkesztője és kiadó tulajdonosa egyik tanára a magyar kir. tudományegyetem *theologiai fakultásának*, tehát annak az egyetemnek, melynek dekatholizálását és elállamosítását „katholikus ellenségeink” napról-napra oly kirívóan hangoztatják. Risum teneatis

A nyitrai választást megelőzőleg diadalmasan hirdették az ultramontán lapok, hogy az ország szeme Nyitra felé fordul; a zsidó liberalizmus érzi, hogy nemcsak a nyitrai kerület elvesztéséről van szó, hanem az egész felvidékről; a nép megmozdult s ezzel megingott a föld a liberalizmus lába alatt; Z. J. gróf pártja ma legalább 500 szótöbbség felett rendelkezik; a lélekvásárlás piszkos hullámai megtörnek a nép lelkesedésén, csakis az erőszakoskodás csikarhatja ki Z. kezéből a mandatumot. stb.

Es ma! . . . Ó jerum, jerum, quae mutatio rerum! az ultramontán mágnások, halhatlan erőfeszítéseik daczára, kudarczot vallottak. Most már azután nem Tarnóczit

szidják az érdekeltek és érdeklődők, hanem Szulyovszkyt, a: utóbbi választási elnököt. Valakit csak szidni kell, — ez a néppárti virtus!

Dunántuli egyházkerületünk Székesfehérvárott tartá ez idei tavaszi közgyűlését. Gyűlés után szokás szerint közebéd volt, a min nem lehet csudálkozni, mert hiszen ezen „landabilis consuetudo” előtt még a pápai nunczius is meghódol. Eddig rendben van minden, hanem ezután kezdődik a bökkenő. Eötvös Károly és Tisza Kálmán nevezetesen tösztözni mertek, még pedig oly merész hangon, mely az ultramontán köpködőknek nem tetszik. Kigyöt, békát kiáltanak tehát mindkettejőkre, egyik képviselő még az országgyűlésen is azzal a merész váddal állott elő Tiszával szemben, hogy erőszakoskodik a legrégebbi egyházon. Tisza azután alkalmat is vett magának arra, hogy személyes kérdésben szólaljon fel, s a gonosz ferdítésekkel ellenkezőleg hitelesen állapítsa meg ott elmondott szavait. „Azt állítam — mondá — hogy igenis szerencse reánk nézve, hogy mi, evang. reformátusok, mondhatni, mind magyarok vagyunk. Szerencsének tartom ezt először azért, mert mi, ha egyházunkat szolgáljuk, mindig egyuttal hazánkat és nemzetünket is szolgáljuk és mikor hazánkat szolgáljuk, egyuttal egyházunkat is szolgáljuk. De szerencsének tartom másodsor azért is, mert oly nemzetnek tagjai vagyunk, melynek minden fiában, felekezeti különbség nélkül, meg van a szabadságszeretet. Ennek köszönjük, hogy ha a vallási szabadságért, ha felekezetünk jogaiért közdöttünk, azt sikerrel tehattük, mert együtt voltak velünk nemzetünk más felekezeti szabadságszerető fiai is. Helyeslés közt jegyezte meg ezután: Nem tudom, ez volt-e az a háboru, a mit én megüzentem Fehérvárott hazánk róm. kath. fiainak? Tovább még így adta elő toszjtját: Azon idők, midőn erőszakról kellett félnünk, elmúltak; de van azért veszély ma is s ez a csendes, lassan működő hizelgés, csábítás veszélye, ez ellen védekezzünk. Az erős tölgyet legkönnyebben a gyökerén rágódó féreg dönti meg. Lelkészeink pedig ne elégedjenek meg azzal, hogy a szöszékből hirdetik az ígét, de hassanak be a családokba, (mozgás a közepén), természetesen csak azokba, melyek hozzájuk tartoznak, neveljék ott a buzgóságot és hithűséget mindannyian. — A jobboldal hosszantartó zajos helyeslése közt tette azután ismét hozzá: Ez az a rettenetes hadüzenet, a melylyel vádolnak?

A M. Á. azután neki esik ezért a toszjtért — a *protestantizmusnak*. Tudják ők — úgy mond — az oknyomozó történelemből, hogy a protestantizmus a titkos féreg a haza testén. Ez hozta nyakunkra a törököt és sok száz más ellenséget, csak hogy vesztét okozza a kath. egyháznak és semmit sem törődve a haza sorsával, melyet annyiszor lökött a végromlásba. Ma is ez a titkos féreg, mely később magát is odadobni a lassu enyészetnek, csak hogy magával rántsa az engesztelhetetlenül gyűlölt egyetemes anyaszentegyházat . . . Ők beszélnek az evangéliomról, kik magok sem hisznek benne. A mi pedig a szöszékről való izgatásra való felhívást (?) illeti, azt tudomásul vesszük s noha soha sem helyeselnök, hogy ezt a példát a mi papjaink is kövessék (a szemfregató!) de ha találkozni fog valaha olyan magáról megfeledezett, ki mégis követné, akkor az ezzel járó felelősséget Isten és ember előtt most már Tisza Kálmánra hárítjuk.

Ily hangon dühöng tehetetlenségében a szent inquisitió valamelyik tagja. Azt ugyan hiába akarnók kapacitálni, a ki reánk protestánsokra fogja, hogy mi

hoztuk az ország nyakára a törököt és sok száz más ellenséget. Hiszen nemhogy Kálvin, de még Luther és Zwingli sem születtek meg akkor, mikor IV. Jenő pápa és Caesarini Julián bibornok nagy neveinek megörökítésére s Magyarország nagy romlására már megtörtént — a *várnai veszedelem!* Olvasóink láthatják ebből az egy példából is, hogy minő fegyverekkel harcolnak ellenünk — a katolikus kulturharcz mákvirág képviselői!

*

Azt mondja egy újságíró román. kath. lelkész, hogy a néppárt megalakításánál igen nagy szükség van arra, hogy az episkopatus a lelkészekkel nagyobb *kontraktusban* legyen. Bizonyosan *kontraktust* akart mondani a cikkíró úr, bár azt is megengedem, hogy az efféle desperatus politikai pártalakításoknál — kontraktusok is szerepelgetnek.

*

Ekkoráig nem is tudtuk, hogy a Nyitrán megbukott Zichy János gr. az egyetlen ifjak Sz. Imre egyesületének az elnöke. Ugy véljük, hogy a fiatal gróf idő előtt lépett a politikai pályára, mely reá nézve *kétszeresen sikamlós* lett. Egyik jámbor híve így nyilatkozik a bukási intermezzóról: Ez a bukás nem keltett levertséget a katolikusok soraiban, sőt emelte a kath. önérzetet.

Felebaráti őszinte érzelmekkel kívánjuk, hogy ez önérzet montblanci magasságra emelkedjék a néppárti választások annalesében!

*

A képviselőház ápr. 27-iki ülésén érdekes jelenet folyt le Kiss Albert és a szoboszlói kerület nagy hírű képviselője között. Polonyi *sértő szóval* illette Kiss Albertet, azt mondá róla, hogy — *jézuita*. Ezt persze nem hagyhatja magán száradni egy református pap. Önérzetes nyilatkozatában, melyet a jobboldal és a liberális baloldal meg-megújuló zajos éljenzése kísért, a *református papságnak a vizsgálódás és lelkiismereti szabadság győzelmére jutlásáért küzdő harczát lelkesen kiemelte*. Meg vagyok győződve — úgy mond — hogy míg Magyarországon az evang. szerint reformált egyház fennáll, addig annak anyagilag szerényen díjazott papjai úgy a szószeren, mint a társadalmi élet terén küzdeni fognak, s ha a nép bizalma ide küldi őket, ebben a képviselőházban is küzdenek a vizsgálódás és lelkiismeret azon szabadságáért, a mely győzni fog, mert annak győzni kell, minthogy az az embernek oly vele született joga, melyet földi hatalom el nem vehet, vagy meg nem semmisíthet.

*

Koszorús költőnkkel: Jókaiival, furcsa dolog történt e napokban. Egy „gyakornok“ levélben felhitta (e levél különféleink között olvasható. Szerk.), hogy térjen át a katolikus hitre. Jókai azután ugyancsak levélben megfelelt neki. Elmondja ebben, hogy az ő hitvallása is ugyanaz, a mi a katolikusoké s abban ez áll: hiszek egy közönséges keresztyén anyaszentegyházat. Mi is jövendő hazánkat az égben keressük; de ha a *földi hazák* között kell választani, azt nem keressük sem Rómában, sem másutt, hanem itthon Magyarországon.

Különben — e szavakkal végzi levelét — „dicsértessék és követtessék a Jézus Krisztus.“

Ehhez azután mi is hozzátehetjük: mindörökké ámen!

B. D.

KÜLÖNFÉLÉK.

— A debreczeni ev. ref. főgymnasiumban a VIII. osztály osztályvizsgálata május 18-án, írásbeli érettségi vizsgálata május 20, 21, 22, 24, 25. napjain, szóbeli érettségi vizsgálatai pedig június hó 24. és következő napjain tartatnak meg. A VIII-ik osztályra vonatkozó magánvizsgálat május 15—17. napjain lesz. Az igazgatóság.

— A főiskolai gazdasági tanács, a kebelében felmerült indítvány folytán oly értelmű javaslatot terjeszt az egyházkerületi közgyűlés elébe, melynélfogva az egyh. ker. pénztárnoki hivatal megüresültének alkalmá használ-tassék fel arra, hogy e pénztár kezelése a főisk. pénztárhoz helyeztessék át, a mikor is egy új számtiszti állás szervezésével a főisk. pénztárnál megsokasodott teendőket a három pénztári tisztviselő meggyőzné. Ezen átalakítás foganatosítását a gazdasági tanács az 1896. évi január 1-re tervezi, a mely idő elteltéig az egyházkerületi pénztár az eddigi ideiglenes vezetés alatt maradna s a részletek csak az őszi közgyűlés idején intéztetnének el, a mely időre a főisk. pénztári számadások ügyei az 1893/4-diki számadásos évig végleg elláttatnának. Nagy érdeklődéssel és kíváncsisággal várjuk, hogy e javaslatnak mi lesz a sorsa az egyházkerületi gyűlésben? Kétségtől ez lesz ezen gyűlésnek egyik legérdekesebb, mert fontos elvi szempontokat is érintő tárgya.

— Tanári pályázat eredménye. Az üresedésben levő tanítóképezdei tanári szék elnyeréséért a kitűzött határidőig 8 pályázati kérvény érkezett be. A pályázók — a tanítóképezdei és a közös tanárkar egyező ajánlái sorrendje szerint — a következők: *Bodnár* Lajos, *Lányi* Lajos kisujszállási tanárok, mint a kiknek lelkesi és tanári képesítettségük van; *Ferenczi* Gyula krassói lelkész, *Mindszont* Imre debreczeni s. lelkész, *Nagy* József szoboszlói polgáriskolai vallásnár, *Lévay* Mihály jákóhodosi, *Nagy* Sándor ágyai, *Halasi* Gózon Gyula kiliti lelkészek, mint a kik lelkesi képesítettségük mellett többkevesebb tanítási gyakorlattal is bírnak s a tanári képesítés 2 év alatti megszerzésére magokat kötelezik.

— A római pápa bécsi követének *Agliardinak* hazánkban jártakor tanúsított viselkedése, továbbá pohárköszöntői s társalgás közben kifejezett nyilatkozatai annyira túlléptek bizonyos határokat, hogy a kérdés az országgyűlésen interpelláció tárgyát képezte. Az interpellációt Terényi Lajos képviselő intézte az egész minisztériumhoz, kérdezvén, hogy az állam-kormány minő álláspontot foglal *Agliardi* magyarországi utjával szemben? s hajlandó-e megfelelő lépéseket tenni, hogy a nyugtalanság lecsillapodjék s ha félreértések forognak fenn, azok eloszlattassanak, vagy legalább jövőben ne ismétlődhessenek? Az interpellációra a miniszterelnök adott feleletet, melyben kifejezte, hogy ha talán czélatosság nélkül is, a nunczius jog- és hatáskörét túllépte. Ez a nézete a kormányval együtt a közös külügy-miniszternek is, s e nézetének diplomáciai uton a pápai széknél kifejezést is adott, felvilágosítás — kívánásán kívül tudomásul vétetni akarván, hogy ezen ténykedés a belügyekbe való beavatkozás látszatával bír. A válasz alatt a jobboldalon és szélső baloldalon tüntető elismerő nyilatkozatok hallatszottak, csak az ultramontanok zsoldjában levő ellenzéki rész engedett meg magának olyan viselkedést, mely rendreutasítást provokált. Gratulálhatunk annak a néhány protestáns képviselőnek, ki a miniszterelnök válaszát tudomásul venni nem akarók csoportjában szokta magát otthon találni. — Lapunk zárta-

kor azt olvassuk a politikai lapokban, hogy a külügy-miniszter dementirozta volna Bánffy-nak rá vonatkozó kijelentését, a mi természetesen nagy zavarokra adna ismét alkalmat.

— **A n.-bányai egyházmegye közgyűlése.** Mult heti számunkban részletes tudósítást közlöttünk már ezen egyházmegye április hó 18-án és 19-én N.-Bánya városában tartott közgyűléséről. A gyűlésnek azon tudósításban nem jelzett tárgyai közül, egy másik, hozzánk utólag érkezett tudósítás alapján közöljük még a következő részleteket. Az esperesi jelentésből örömmel győződött meg a gyűlés, hogy az egyházmegyében a vallás, erkölcsi élet nem lohad, de éled, hogy a ker. hit jöcselekedetekben is nyilvánul, hogy a vallásos buzgóság ajándékozás czímen ezeket hordott össze és itt az oroszán rész *Nagy-Bányát* illeti, ugy azonban, hogy a kicsiny egyházak sem vallanak szégyent a nemes versenyben. — 50 tanító közül 5 kitűnő, 14 jeles iskolát produkált. Erdődön, a hajdan híres zsinattartó helyen, mely a reformátusok kiűzetése után idegen ajkú és más vallású lakosokkal népesített be; kicsiny fiókegyházunk kezd hamvaiból újra éledezni s lelkes főgondnoka Virágh Mihály s mások buzgólkodása következtében ma már díszes helyen szép telket és házat vásároltak, hol iskolájuk legyen s mig templomot építhetnének, háladással dicsérik az Urat. A beregi ev. ref. egyházmegyéből Szilágyi Zsigmond okl. mérnök és egyházmegyei szakértő indítványa, mely e lap f. é. 16-ik számában már részletesen közzé volt téve, teljes párolásban részesült. — Az államszegélyből 5 lelkész, 5 tanító 40—40 forintjával, 4 egyház 37 frt 50 krajczárjával segélyeztetik, míhelyt a segély megérkezik. Első nap délután gyámintézeti közgyűlés volt, melyen az Országos ev. ref. lelkészi özvegy-árva gyámintézet alapszabálytervezete tárgyában érdekes eszmecserék folytak; továbbá a segélyek felosztása eszközöltetett; egy-egy özvegy, személye után 187 forint, minden árva után 20—20 forint segélyben részesül.

— **Egy magyar író hitvallása.** Erdemesnek tartjuk átvenni a „Nemzet“ hasábjairól azt a szép levelet, melyet Jókai Mór intézett egy római katolikus emberhez, ki azzal a furcsa kéréssel fordult hozzá, hogy térjen át a katolikus hitre. Az ezen felhívással hozzá intézett levélre Jókai következőleg válaszolt: Tisztelt uram! Nyitott ajtón méltóztatik zörgetni. Az én hitvallásom ugyanaz, a mi a római és a görög katolikusoké s abban ez áll: hiszek egy közönséges anyaszentegyházat: (latin Credoban) „Credo in unam ecclesiam catholicam“. A „katolikus“ jelző semmi egyebet nem jelent, mint azt, hogy „közönséges“, a mint hogy Krisztus és az apostolok a keresztyén (a mi így van helyesen írva magyarul: quoniam derivatur non a „Cruce“ = keresz, sed a „Christiana“), tehát a keresztyén vallást, felséges és szent alapítói minden nemzet, minden ország, minden népfaj számára alkották meg, közönségesen. Ezért is a protestánsok szónokai és írói mindenha tiltakoztak az „akatholikus“ elnevezés ellen. Mi jövendő hazánkat ugyan ott keressük, a hol minden keresztyének: az égben, ugyanazon Szent-Háromság fényében, ugyanazon szenteknek boldogságában; de ha földi hazák között kell választani, azt nem keressük sem Rómában, sem Görögországban, hanem itthon Magyarországon. Dicsértessék — és követtessék — a Jézus Krisztus. *Jókai Mór.*

— **Csermő.** E b. lapokban is ismertetett „Csermői Fillér-egylet“ mult évi összes bevétele 61 frt 22 kr., kiadása 22 frt 48 kr. voít s maradt tőkének 38 frt 74 kr. Ez az idén már gyarapodott a következő adományokkal:

Vertán Ernőné, Jurás Mariska 2—2 kor., Vadas Gyuláné 1 korona, Sinka Ilonka, Sinka Irma, Ghoba Györgyné, Suhajda Béláné, Berkes Árminné, Hirpel Fáni 1—1 korona.

— **Megjelentek.** 1. *Magyar írók élete és munkái* IV kötet 3. füzet Halász—Harsányi nevekkal. Ezen füzetben prot. egyházi szempontból minket közelebből a következő írók érdekelnek: Halka Sámuel, Halmy Gyula, Haner György, Haner György Jeremiás, Harsányi István, (a gályarab református lelkész), Harsányi Sándor. Az eddig megjelent 31 füzet 7298 életrajzot foglal magában. 2. *Gyakorlati bibliamagyarazatok*, márczius—áprilisi füzet. Szerkeszti és kiadja *Garzó Gyula*. E füzetben *Nagy Imre* ugrai ev. ref. lelkész befejezi a thes-alónikabeliekhez írt második levél magyarazatát s *Koren Pál* békés-csabai ev. ref. lelkész folytatja XX—XLI. magyarazatokban a zsidókhöz írt levél gyakorlati exegetisét. Átnéztük ezen füzetet s csak gratulálhatunk *Garzónak* új és új munkatársaihoz, kik, mint *Koren* is, oly magas színvonalon s mégis oly gyakorlati, népies szellemben tudnak egy-egy olyan nehéz újtestamentomi könyvet is magyarázni, a minő a zsidókhöz írt levél. Melegen ajánljuk úgy ezen egyházi, mint az előbbi, irodalomtörténeti szempontból megbecsülhetetlen értékű vállalatot t. olvasóink pártfogásába.

— **Sürgösen kérjük fel** Lapunk mult évi hátralékosait, hogy a tetemes mennyiségű hátralék küldése által kiméjlenek meg attól a fáradságtól és költségtől, hogy egyenként minden hátralékosunkhoz külön sürgető levelet intézzünk. A folyó évről hátralékosokat is kérjük az előfizetési díj befizetésére. *A kiadóhivatal.*

TARTALOM-JEGYZÉK: Mennysország és pokol; üdv és kárhozat. Nagy Sándor. — A pápai nuntius Magyarországon. Dr. Szilávik Matyas. — Tereza: Úti emlékek. Sinka Sándor. — Tanügy: A görög kérdés tárgyalása a chicagói kongresszuson. Barkász Károly. — Közéletünk: A f.-szabolcsi ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Görömbi Péter. — A szatmári ev. ref. egyházmegye tavaszi közgyűlése. F. Varga Lajos. — A nagy-szalontai e. m. tavaszi közgyűlése. Vadas Gyula. — Érmelleki egyházmegyei gyűlés. Marjai Péter. — Apróságok. B. D. — Különfelek. — Hirdetés.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázat.

A n.-szalontai ev. ref. egyházmegyében levő *remetei* ev. ref. egyház lelkészi állomása lemondás folytán megüresedvén: arra ezennel pályázat hirdettetik.

Ezen lelkészi állomás javadalma, egyházhatósági értékelés-szerint, 516 frt o. é.; úgy, hogy ezen egyház IV-ik osztályu.

Megválasztott lelkész az egyházmegyei lelkészi gyámintézetnek jogos és kötelezett tagja lesz, s mint ilyen hivataloskodása első évének folyamán, 236 frtot köteles fizetni kegyeleti általányul az egyházmegyei lelkészi gyámintézet pénztárába, s állomását f. é. július hó 1-én foglalja el.

Pályázni kívánók minősítvényöket, pályázati kérvényök kapcsában f. é. május hó 30-ig *Szél Kálmán* espereshez N.-Szalontára küldjék be.

Debreczen, 1895. május 3 án.

KISS ÁRON
püspök.